

FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Familiefattigdom. En undersøkelse av materielle mangler og økonomisk utrygghet i barnefamilier

Silje Elisabeth Skuland, Nan Zou Bakkeli og Krisztina Gyüre

STORBYUNIVERSITETET
FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

SIFO-RAPPORT 7-2025

© Forbruksforskningsinstituttet SIFO

OsloMet – storbyuniversitetet

Postboks 4 St. Olavs plass

0130 Oslo

sifo@oslomet.no

www.oslomet.no/om/sifo

Forsidefoto: AdobeStock_245621442

SIFO utgir:

Rapporter som er kvalitetssikret og godkjent av SIFO ved instituttdirektør/forskningsleder

Notater som er godkjent av prosjektleder

Tittel: Familiefattigdom – en undersøkelse av barnefamiliers levekår og økonomiske trygghet før og under dyrtiden

Forfattere: Silje Elisabeth Skuland, Nan Zou Bakkeli og Krisztina Gyüre

Antall sider: 43

Dato: August 2025

SIFO-rapport: 7-2025

ISBN: 978-82-7063-585-6

Prosjektnummer: 203972

Finansiert av: Unicef på vegne av Nettverket mot familiefattigdom

Sammendrag:

Denne rapporten undersøker levekår i barnefamilier med de siste fem årenes økonomiske kriser som bakteppe, med hovedproblemstilling om barnefamilier vært mer sårbare for levekårsutfordringer og økonomisk utrygghet enn den øvrige befolkningen. Undersøkelsen analyserer tre eksisterende datasett utviklet av SIFO i perioden 2019 til 2024, bestående av to gjentatte undersøkelser. Undersøkelsen påpeker at barnefamilier har vært utsatt for levekårsutfordringer og økonomisk utrygghet.

Nøkkelord:

Barnefamilier, levekår, økonomisk trygghet, dyrtid, enslige forsørgere, sosialhjelpsmottakere, nødvendige behov, matmangel

Forord

Denne rapporten er skrevet på oppdrag for Unicef og Nettverket mot familiefattigdom. Tusen takk for dette viktige oppdraget!

Andreea I Alecu, forsker og prosjektleder for SIFO Referansebudsjett har kvalitetssikret rapporten. Det rettes en stor tusen takk for dette arbeidet.

Oslo, august 2025
Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet

Innhold

Forord	2
Figurer	5
Tabeller	5
Sammendrag	6
1 Innledning.....	7
1.1 Barnefamiliers levekår og levekostnader i dyrtiden.....	8
1.2 Begrepsavklaring og behovstilnærming til levekår	9
2 Spørreundersøkelser og metode.....	11
2.1 Det økonomiske trygghetsbarometeret	11
2.2 Deprivasjonsundersøkelsen	12
2.3 Sosialhjelpsundersøkelsen.....	12
2.4 Forskningsetikk	13
3 Økonomisk utrygghet i barnefamilier før og under dyrtiden	14
3.1 Barnefamilier og økonomisk trygghet over tid	14
3.2 Hvilke barnefamilier er mest utsatt for økonomisk utrygghet?	16
3.3 Oppsummering av barnefamiliers økonomiske trygghet.....	19
4 Barnefamiliers evne til å dekke behov før og under dyrtiden	20
4.1 Materielle mangler før og under dyrtiden	20
4.2 Matmangel i barnefamilier under dyrtiden	22
5 Barnefamiliers evne til å dekke nødvendige behov på sosialhjelp	26
5.1 Økonomiske prioriteringer og behovsdekning i husholdninger med og uten barn.....	26
5.2 Matmangel i barnefamilier som mottar sosialhjelp	32
5.3 Foreldres evne til å dekke barns behov på sosialhjelp	34
5.3.1 Hvordan prioriterer foreldre mellom husholdet og barnas behov?	37
6 Konkluderende oppsummering av funn	39
Referanser	42
Vedlegg 1 Oversikt over behov og aktiviteter i deprivasjonsundersøkelsen	44
Vedlegg 2 Forskjeller i materielle mangler i hushold med og uten barn	45
Vedlegg 3 Sammenligning av materielle mangler i 2019 og 2023, mellom barnefamilier og husholdninger uten barn i 2019 og i 2023	46

Vedlegg 4 Regresjonsanalyse av materielle mangler i 2019 og 2023.....	47
Vedlegg 5 Deskriptiv statistikk. Deprivasjonssurveyen, 2019 og 2023.....	49
Vedlegg 6: Indeks for matsikkerhet. Metode.....	50
Vedlegg 7 Oversikt over foreldres evne til å dekke barns behov fordelt på husholdningstype.....	51
Vedlegg 8 Deskriptiv statistikk. Sosialhjelpundersøkelsen	52

Figurer

Figur 3-1 Sammenligning av økonomisk trygghet i barnefamilier og husholdninger uten barn i 2021, 2022, 2023 og 2024, $p < 0,05$	15
Figur 3-2 Sammenligning av økonomisk trygghet for par med barn og enslige med barn i 2021, 2022, 2023 og 2023.....	16
Figur 3-3 OLS-regresjon for økonomisk trygghet blant barnefamilier i juni 2021 (øverst til venstre, $N=583$, $R^2 = .23$), august 2022 (øverst til høyre, $N=1133$, $R^2 = .24$), august 2023 (nederst til venstre, $N=1022$, $R^2 = .29$), og september 2024 (nederst til høyre, $N=1188$, justert $R^2 = .30$)	17
Figur 4-1 Gjennomsnittlig deprivasjonsskår for hver inntektsgruppe i 2019 og 2023, delt på familier med og uten barn.....	21
Figur 4-2 OLS-regresjon for deprivasjonsskår i 2023. Familier med inntekt under 800.000 kroner (venstre, $N = 1002$, justert $R^2 = 0,076$) og familier med inntekt fra og med 800.000 kroner (høyre, $N = 1433$, justert $R^2 = 0,049$). Fargekoder: Rød: $p < 0,05$; oransje: $p < 0,10$; grå: $p > 0,10$	22
Figur 4-3 Matsikkerhet i hushold med og uten barn, mars 2023 – september 2024, i prosent, $p < 0,05$	23
Figur 4-4 Matsikkerhet i par med barn og enslige med barn, mars 2023 – september 2024, i prosent, $p < 0,05$	23
Figur 4-5 OLS-regresjon av matmangel (venstre mars 2023, $R^2 = 0.20$) (midten: august 2023, $R^2 = 0.19$) (høyre: september 2024, $R^2 = 0.18$).Fargekoder: Rød: $p < 0,05$; oransje: $p < 0,10$; grå: $p > 0,10$	24
Figur 5-1 Forskjeller i ha hatt råd til å å dekke behov mellom hushold med og uten barn.....	27
Figur 5-2 Forskjeller i økonomiske prioriteringer mellom hushold med og uten barn	28
Figur 5-3 Forskjeller i ha hatt råd til å å dekke behov mellom par og enslige med barn.....	29
Figur 5-4 Forskjeller i økonomiske prioriteringer mellom par og enslige med barn	30
Figur 5-5 OLS-regresjon for evne til dekke behov (venstre, $N = 993$, justert $R^2 = 0,236$) og økonomiske prioriteringer kritisk (høyre, $N = 990$, justert $R^2 = 0,269$) deprivasjon. Fargekoder: Rød: $p < 0,05$; oransje: $p < 0,10$; grå: $p > 0,10$	31
Figur 5-6 OLS-regresjon for matfattigdom, fordelt i enkelte indikatorer. Fargekoder: Rød: $p < 0,05$; oransje: $p < 0,10$; grå: $p > 0,10$	33
Figur 5-7 OLS-regresjon for matfattigdom ($N = 906$, justert $R^2 = 0,272$). Fargekoder: Rød: $p < 0,05$; oransje: $p < 0,10$; grå: $p > 0,10$	34
Figur 5-8 OLS-regresjon for barnespesifikk deprivasjon, fordelt i enkelte områder. Fargekoder: Rød: $p < 0,05$; oransje: $p < 0,10$; grå: $p > 0,10$	36
Figur 5-9 OLS-regresjon for barnespesifikk deprivasjon. Venstre: kontrollerer for antall personer i husholdning og udekket behov i familie generelt. $N = 702$, justert $R^2 = 0,292$. Høyre: kontrollerer for antall hjemmeboende barn og alder på yngste hjemmeboende barn. $N = 684$, justert $R^2 = 0,140$). Fargekoder: Rød: $p < 0,05$; oransje: $p < 0,10$; grå: $p > 0,10$	37
Figur 5-10 Korrelasjon mellom husholdningens samlede deprivasjonsnivå og barnespesifikk deprivasjon	38

Tabeller

Tabell 2-1 Oversikt over datasett benyttet i rapporten	11
--	----

Sammendrag

Denne rapporten undersøker levekår i barnefamilier med de siste fem årenes økonomiske kriser som bakteppe. Hovedproblemstillingen er om barnefamilier har vært mer sårbare for levekårsutfordringer og økonomisk utrygghet enn den øvrige befolkningen i denne perioden.

Undersøkelsen analyserer tre eksisterende datasett utviklet og gjennomført av SIFO i perioden 2019 til 2024, som inkluderer to datasett er gjentatt to eller flere ganger. Det vil si *den økonomiske trygghetsanalysen* og *deprivasjonsundersøkelsen*. Den siste spørreundersøkelse var rettet mot mottakere av sosialhjelp gjennomført i 2024.

Følgende delproblemstillinger diskuteres i rapportens empiriske kapitler:

1. Har barnefamiliers økonomiske tryggheten endret seg de siste årene, og hva kjennetegner familiene som er mest utsatte?
2. Hvordan påvirker husholdningsinntekt materielle mangler generelt og matmangel spesielt i barnefamilier, og har det endret seg de siste årene?
3. Hvilke evne har foreldre som mottar sosialhjelp til å dekke familien behov generelt og behov for mat spesielt, og hvordan prioriteres barns behov?

Våre funn viser at barnefamilier var mer utsatte for økonomisk utrygghet under dyrtiden sammenlignet med husholdninger uten barn. Hushold med barn var mer sårbare enn hushold uten før dyrtiden. Da dyrtiden inntraff i 2022 økte denne forskjellen. Enslig forsørgere var særlig utsatt. Våre funn viser også at flere barn i husholdningen er forbundet et lavere nivå av økonomisk trygghet.

I 2023 ser vi at det har vært en beskjeden nedgang i både barnefamiliers og den øvrige befolkningens evne til å dekke viktige behov siden 2019. Å ha barn forsterker sårbarheten for materielle mangler ved lav inntekt i både 2019 og 2023, men forskjellene er tydeligere. Vi observerer at familier med en husholdningsinntekt under 800 000 kroner og barn i husholdningen i mindre grad kan dekke sine materielle behov når vi sammenligner med hushold uten barn. Samtidig ser vi at barnefamilier med en inntekt over 800 000 kroner ser ut til å klare seg noe bedre enn sine motparter uten barn.

Undersøkelsen viser at barnefamilier har vært mer utsatte for matmangel enn husholdninger uten barn da dyrtiden skjøt fart, det vil si i begynnelsen av 2023. Særlig enslige forsørgere har i større grad vært matusikre, hvor halvparten har rapportert marginal, lav eller svært lav matsikkerhet.

Våre undersøkelser viser at det er tydelige forskjeller i evnen til å dekke behov blant barnefamilier som mottar sosialhjelp. Enslige forsørgere klarer i mindre grad dekke behov sammenlignet med par med barn. Flere barn i husholdningen henger også sammen med mindre evne til å dekke behov. Ettersom økonomisk sosialhjelp er en behovsprøvd stønad som skjønnsmessig vurderes i forhold til stønadsmottakers situasjon, er dette et uforventet funn. Vår undersøkelse viser at manglende evne til å dekke familiens behov henger sammen med om barna får dekket sine behov. Foreldre prioriterer barnas behov så langt det rekker. Jo mindre råd til å dekke husholdets samlede behov, jo mindre er evnen til å dekke barnas behov. Foreldre prioriterer barnas behov så langt det rekker.

1 Innledning

Denne rapporten undersøker levekår i barnefamilier med de siste fem årenes økonomiske kriser som bakteppe. Etter tiår med økonomisk stabilitet førte Covid-19 pandemien til rekordhøye permitteringer, økt arbeidsledighet og et *inntektssjokk* for mange husholdninger.¹ Deretter fulgte et *utgiftsjokk* med historisk høy inflasjon på nødvendighetsvarer som mat, strøm og bolig. I samme periode rapporter Statistisk sentralbyrå en nedgang i andelen barn som bor i lavinntekts-husholdninger med 0.6 prosentpoeng og en konsumprisvekst på 5.2 prosentpoeng (kilde). Hva innebærer tallene for dem det gjelder? Hva sier tallene om levekår til barnefamilier med lav inntekt?

Flere melder nå at dyrtiden er over og begrunner dette med at prisveksten har flatet ut og at gjennomsnittsinntekten har tatt igjen den samlede veksten i prisene. Andre har tatt til orde for en normalisering av høye priser på varer og tjenester som dekker helt nødvendige behov. Barnefamilier har høyere levekostnader enn resten av befolkningen og bruker i gjennomsnitt mer av inntekten sin på mat, strøm og bolig (Forbruksundersøkelsen til SSB, 2022). Det er dermed et behov for mer kunnskap om hva de økte levekostnadene innebærer for barnefamilier generelt og lavinntektsfamilier spesielt.

Rapporten tar utgangspunkt i eksisterende statistikk utviklet av SIFO i tre forskjellige prosjekter; Den økonomiske trygghetsanalysen, Referansebudsjettet og Utredning av grunnlaget for sosialhjelpssatser. Felles for de to første prosjektene er datasett over to eller flere år. Formålet vårt er å undersøke endringer i barnefamiliers levekår og økonomisk trygghet generelt og i lavinntektsfamilier spesielt i tiden før og under dyrtiden. Levekår handler i denne sammenhengen om barnefamiliers økonomiske evne til å dekke nødvendige behov sånn som klær, utstyr til hjemmet, bolig, oppvarming og fritidsaktiviteter, med en særlig oppmerksomhet til matfattigdom. Økonomisk trygghet handler om evnen til å betjene sine økonomiske forpliktelser i nåtid og framtid.

Hovedproblemstillingen for undersøkelsen er:

«Under de siste årenes økonomiske kriser, har barnefamilier vært mer sårbare for levekårsutfordringer og økonomisk utrygghet enn den øvrige befolkningen?»

Følgende delproblemstillinger diskuteres i rapportens empiriske kapitler:

4. Har barnefamiliers økonomiske tryggheten endret seg de siste årene, og hva kjennetegner familiene som er mest utsatte?
5. Hvordan påvirker husholdningsinntekt materielle mangler generelt og matmangel spesielt i barnefamilier, og har det endret seg de siste årene?
6. Hvilke evne har foreldre som mottar sosialhjelp til å dekke familien behov generelt og behov for mat spesielt, og hvordan prioriteres barns behov?

Kunnskapen om barns levekår i familier med dårlig råd er mangelfull. Datasettene som inngår i denne undersøkelsen, er kun besvart av voksne. Vår antagelse er likevel at analysen av foreldres økonomiske evne til å dekke barns behov når man mottar økonomisk sosialhjelp vil være ett lite bidrag til mer kunnskap.

¹ Se von Simonsen og Sørbø artikkel i Arbeid og velferd:
<https://arbeidogvelferd.nav.no/article/2023/05/To-av-tre-langtidspermitterte-under-pandemien-tilbake-i-jobb>

1.1 Barnefamiliers levekår og levekostnader i dyrtiden

Barn og barnefamilier har tradisjonelt vært høyt prioriterte grupper i norsk velferdspolitik, både i form av rettigheter og gjennom kompensasjon for kostnader ved å ha barn (Ellingsæter, 2012). Barnetrygd og subsidiering av barnehage er her gode eksempler, som gjerne trekkes fram som det som skiller den norske velferdsstaten fra mange andre land i Europa. Norge, i likhet med de andre Skandinaviske landene, omtales gjerne som en sosialdemokratisk velferdsstat med generøse og universelle velferdsordninger – og som et omsorgsregime (Ellingsæter, 2016).²

Flere nye studier påpeker at velferdsstaten vår i ikke var like tilpasset den historisk høye inflasjonen som oppstod i 2022. Økonomiske tiltak for å bøte på dyrtiden kom for sent og var mindre treffsikre. I en sammenligning av økonomiske hjelpetiltak i Norge og Storbritannia påpeker Poppe mfl. (2024) at fallet i den økonomiske tryggheten var størst her hjemme, og at den fortsatte å falle i Norge mens tryggheten økte i britiske lavinntektshusholdninger i den perioden da prisveksten skjøt fart (Poppe mfl., 2024).³ Årlige prisjusteringer av pensjoner og trygdeytelser passet dårlig med raske og store hopp i prisene på nødvendighetsvarer, og nye tiltak måtte iverksettes. Greve mfl. (2024) trekker fram strømstøtten som eksempel og påpeker at istedenfor målrettede ordninger mot lavinntektshusholdninger valgte de nordiske velferdsstatene å følge vante sosialdemokratiske prinsipper om universalisme – altså at alle husstander mottok støtten uavhengig økonomiske forskjeller. SIFOs økonomiske trygghetsbarometer målte nedgangen i befolkningens økonomiske trygghet i perioden 2021 til 2024.⁴ I samtlige rapporteringen fra 2022 til 2024 trekkes barnefamilier ut som en gruppe som har vært utsatt for redusert økonomisk trygghet (Poppe og Kempson, 2022; Poppe og Kempson, 2023a; Poppe og Kempson, 2023b; Gyüre og Lylum, 2024). I den siste undersøkelsen påpeker Gyüre og Lylum (2024) at til tross for økning av barnetrygden og reduksjon av foreldrebetalingen for barnehage i 2024, var det ingen endring i andelen økonomisk utrygge barnefamilier fra året før (Gyüre og Lylum, 2024).⁵

En årsak til at barnefamilier er mer utsatt for økonomisk utrygghet er at de gjerne har høyere levekostnadene enn husholdninger uten barn. Barnefamilier bruker for eksempel mer av sin disponible inntekt til mat og drikke enn husholdninger uten barn (SSB, Forbruksundersøkelsen, 2022). Mens aleneboende og par uten barn bruker henholdsvis 10.3 og 11.7 prosent at inntekten sin på mat, bruker barnefamilier i gjennomsnitt 13.1 prosent SSB, 2022a: tabell 14152). Andelen øker med antall barn, med barnas alder (SSB, 2022b: tabell 14228) og med lavere inntekt (SSB, 2022c: tabell 14157). Tilsvarende forskjeller gjelder også boligkostnader, hvor barnefamilier med en forelder bruker i gjennomsnitt 37.2 prosent av disponibel inntekt som er mer enn alle andre grupper bortsett fra aleneboende (SSB, 2022d: tabell 14152).⁶

Forbruksundersøkelsen til SSB måler gjennomsnittlig forbruk av varer og tjenester for ulike grupper. Den siste undersøkelsen ble gjennomført i 2022. En annen måte å måle levekostnader på er SIFOs referansebudsjett. Her beregnes kostnader på varer og tjenester som gjør det mulig å følge offentlige anbefalinger og som folk flest mener er et akseptabelt forbruk i Norge (Austgulen, 2022). Eksempler kan være å følge helsemyndighetens kostholdsråd eller oppfordringen om at alle barn

² I motsetning til land som Tyskland, Nederland og Storbritannia som tradisjonelt har blitt omtalt som et (mannlig) forsørgerregime (Ellingsæter, 2016).

³ Det vil si blant de 15 prosent med dårligst råd i perioden juni 2022 til mars 2023.

⁴ Den første økonomiske trygghetsmålingen ble gjennomført i 2017. Men 2021 er benyttet som et nullpunkt fordi den kraftige prisstigningen begynte etter måletidspunktet (juni 2021).

⁵ Det vil si barnefamilier som er plassert på de to laveste trygghetsnivåene i undersøkelsen.

⁶ Aleneboende bruker i gjennomsnitt 41.3 prosent av disponibel inntekt til boligkostnader. Samtidig er gjennomsnittlig boligutgifter i 2022 for enslige med barn på 195 882 kr og 161 092 kr for aleneboende. Det er vanskelig å sammenligne gruppene med størst boligutgiftbelastning fordi aleneboende er en svært sammensatt gruppe.

bør delta i minst en organisert fritidsaktivitet (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017; Regjeringen, 2022).

I 2025 beregnet SIFO kostnadsutviklingen i årene 2021 til 2025 for en eksempelfamilie bestående av to voksne og to barn på fem og elleve år. Ifølge Alecu og Ansteensen (2025) har eksempelfamiliens utgifter økt for hvert år med en betydelig større økning i perioden 2022 til 2023 enn i årene før og etter. Fra 2021 til 2025 har de årlige forbruksutgiftene til eksempelfamilien økt med 62 510 kr. I perioden 2024 til 2025 økte utgiftene til samtlige varer og tjenester unntatt barnehage. Forfatterne påpeker at til tross for kostnadsreduksjonen på 1000 kr for ett barn i barnehage, utgjør den samlet utgiftsøkningen for eksempelfamilien 1 170 kroner i måneden i 2025.

1.2 Begrepsavklaring og behovstilnærming til levekår

I dette delkapittelet vil beskrive kort teoretiske tilnærming til levekår som vi bruker som utgangspunkt. Vi vil også plassere undersøkelsen vår innenfor den økonomiske litteraturen om barnas betydning for husholdsøkonomien.

I denne rapporten handler levekår om evne til å tilfredsstille materielle behov. Levekår er et begrep som inneholder flere komponenter (se Barstad, 2014: 49). Vår undersøkelse tar for seg ytre betingelser sånn som inntektsnivå og inntektstype som mennesker er underlagt som kan omfatte alt fra materielle goder, tilgang til ulike areaer, fysisk helse, samt barnefamiliers økonomiske evne til å dekke nødvendige behov sånn som mat, klær, bolig, oppvarming og fritidsaktiviteter.

For å plassere undersøkelsen vår, tar vi utgangspunkt i Browning (1992) redegjørelse for fire problemstillinger som er viktig å behandle hver for seg om barns betydning for husholdningers økonomiske evne. Ett spørsmålet handler om **hvordan barn påvirker forbruksmønstret i husholdet**. Her kan for eksempel Forbruksundersøkelsen til Statistisk sentralbyrå tas i bruk. Et lignende spørsmål er **hvor mye penger foreldre bruker på sine barn**, som handler om fordeling av ressurser i husholdninger. Et tredje spørsmål er **hvor høy inntekt en familie med barn trenger for å befinne seg på det samme velferdsnivået som en familie uten barn**. Velferdsspørsmålet er helt sentral i utviklingen av ulikhetsmål og i arbeidet med å sammenlikne velferdsnivået til hushold med ulik inntekt og sammensetting. I Norge er det SSB som gjør denne beregningen, hvor det benyttes ulike ekvivalensskalaer for å avgjøre husholdsmedlemmenes andel av husholdningsinntekten. Her identifiseres hushold med ulike demografiske kjennetegn ved hjelp av vektorer, som bygger på antagelsen inntektsbehovet for et hushold med en person er større enn et hushold med to personer eller flere. I EU sitt økonomiske fattigdomsmål har den «første» voksne vekt lik 1, mens de øvrige voksne har en vekt lik 0,5 og barn en vekt lik 0,3. Enkelt fortalt betyr det at for at en husholdning som består av et par med to barn skal ha samme velferdsnivå som en husholdning med en voksen, må inntekten til familien være 2,1 ganger større.⁷ Et kjent eksempel på denne beregningsmetoden er andelen barn i Norge som lever i lavinntektshusholdninger. I denne rapporten forholder vi oss til både SSBs statistikk for median- og lavinntekt. Vi har også forholdt oss til Forbruksundersøkelsen og andelen av disponibel inntekt ulike husholdningstyper bruker på for eksempel på mat og drikke. Velferdsspørsmålet er selvsagt også knyttet til barnefamiliers levekår, men er mindre relevant i studier av barnefamiliers behov og evne til å tilfredsstille disse (Skuland mfl. 2020).

Et fjerde spørsmål ifølge Browning (1992) handler om behov. Her lyder spørsmålet **hvor stor inntekt trenger et hushold med barn sammenliknet med et hushold uten barn**. I arbeidet med denne rapporten er det behovsproblematikken som står sentralt. Det vil si at vi studere

⁷ Det vil 1 («første» voksne) + 0.5 («andre» voksne) + 0.3 (barn) + 0.3 (barn) = 2.1

barnefamiliers inntektsnivåer for å kunne dekke nødvendige behov. Vi bregner ikke i inntektsnivået presist i denne rapporten. SIFOs referansebudsjett er i denne sammenheng et godt nok verktøy for å beregne et akseptabelt nivå for å dekke behov for ulike husholdningstyper inkludert barnefamilier.

I likhet med SIFOs Referansebudsjettet bygger denne undersøkelsen på teorier menneskelige behov og teorier om hvordan behov kan tilfredsstilles. Menneskelige behov blir forstått med utgangspunkt i Doyal og Goughs (1991) teori om menneskelige behov som vektlegger *fysisk helse* og *autonomi* som to grunnleggende og universelle behov som må tilfredsstilles for å kunne delta i samfunnet på en tilfredsstillende måte. Forfatterne formulerer flere delbehov som må dekkes for å tilfredsstille de to grunnleggende behovene blir oppfylt. Et eksempel er behov for næringsrik mat for å tilfredsstille fysisk helse. Andre eksempler er at økonomisk trygghet må til for å ivare ta autonomi (se Len Doyal og Ian Gough, 1991 for en fullstendig beskrivelse). Videre er også tilnærming utviklet i arbeidene til Amartya Sen og Martha Nussbaum, som legger mer vekt på hva mennesker er i stand til å gjøre ofte omtalt som kapabiliteter eller mulighetsrom viktige. For å kunne nærme felles standarder for ulike grupper benytter man prinsippene fra arbeidene til Parsons og Smelser (1956) og Roseborough (1960). De ser for seg samfunnet som bestående av ulike kollektiver der flertallet av medlemmene deltar eller forventes å delta. Basert på dette kan man identifisere standardpakker av varer og tjenester som er relevante for ulike kollektiver. For denne undersøkelsen er husholdningen et eksempel på et slikt kollektiv. I tillegg til å undersøke forskjeller i inntekt, skal vi i denne rapporten også undersøke tilgang til ulike nødvendige materielle goder. Når det gjelder definisjonen av hva som er materielle goder tar vi utgangspunkt i teorier om menneskelige behov.

Etter denne innledningen, beskrives datasettene vi analyserer i kapittel 2. Deretter følger tre empiriske kapitler. Kapittel 3 undersøker økonomisk utrygghet i barnefamilier før og under dyrtiden. Kapittel 4 handler om barnefamiliers evne til å dekke behov før og under dyrtiden. Kapittel 5 gjør et dypdykk i barnefamiliers evne til å dekke nødvendige behov på sosialhjelp. Til sist oppsummeres funnene i kapittel 6.

2 Spørreundersøkelser og metode

Denne rapporten tar i bruk tre eksisterende datasett fra ulike forskningsprosjekter gjennomført av SIFO i perioden 2019 til 2024. De to første datasettene består av spørreundersøkelser rettet mot den generelle befolkningen som er gjentatt to eller flere ganger. Den siste består av en enkeltstående spørreundersøkelse rettet mot mottakere av sosialhjelp. Tabell 2-1 gir en oversikt over spørreundersøkelsene som inngår i undersøkelsen.

Det er noen utfordringer knyttet til gjenbruk av datasett til nye og andre formål. I denne rapporten undersøker vi barnefamilier generelt og lavinntektshusholdninger med barn spesielt, mens datasettene vi gjenbruker har hatt andre målsetninger og utvalgsriterier. Dette kommer vi tilbake til i slutten av kapittelet.

Det er viktig å understreke at det ikke har vært anledning til å undersøke sammenhengen mellom resultatene fra de ulike datasettene.

Tabell 2-1 Oversikt over datasett benyttet i rapporten

Navn datasett	Utvalg	Oppdragsgiver	Årstall/måned
<i>Trygghetsbarometeret</i>	2938	SIFO	2021/jun.
	4200	BFD**	2022/aug.
	3446	BFD	2023/mar.
	3530	Forbrukerrådet	2023/aug.
	4169	BFD	2024/sep.
<i>Deprivasjonsundersøkelsen</i>	2045	BFD	2019/jun.
	3012	SIFO	2023 /jan.
<i>Sosialhjelpsundersøkelsen</i>	1500*	AID***	2024/jan

*Respondenter ble rekruttert dersom de selv eller partner mottar eller har mottatt økonomisk sosialhjelp (inkl. supplerings, nødhjelp) i løpet av de siste tre årene.

** Barne- og familiedepartementet

*** Arbeids- og inkluderingsdepartementet

2.1 Det økonomiske trygghetsbarometeret

Den økonomiske trygghetsanalysen ble utviklet og gjennomført for første gang i 2017 av Kempson mfl. (2017). Metoden består av landsrepresentative spørreundersøkelser med spørsmål om økonomiske evner nå og i framtiden, som for eksempel evne til å betale for mat eller andre nødvendige utgifter i nåtid og evne til å håndtere en uforutsett utgift i framtiden (Gyüre & Lylum, 2024). Det økonomiske trygghetsbarometeret er basert på gjentatte tverrsnittundersøkelser og på selvrapportering av faktiske begivenheter og respondentenes vurderinger av egen økonomiske situasjon. Selve barometeret består av en indeks som løper fra 0 til 100 som gjør det mulig å gruppere norske hushold på ulike trygghetsnivåer (se Kempson mfl., 2017; Kempson og Poppe, 2018 for beskrivelse av trygghetsbarometeret).

Det er Kantar som har gjennomført datainnsamling for samtlige gjentatte tverrsnittundersøkelser. Populasjonsgrunnlaget er Norsk Gallups aksesspanel som består av et forhåndsrekruttert utvalg på cirka 40.000 personer over 15 år. Kun personer som var 18 år eller eldre ble invitert til å delta. Undersøkelsene ble gjennomført over Internett.⁸

⁸ For mer presis informasjon om de ulike utvalgene inkludert svarprosent se Kempson og Poppe (2021), Poppe og Kempson (2022; 2023a;2023b), Gyüre og Lylum (2024).

I denne rapporten benytter vi datasett fra 2021, 2022, 2023 og 2024 for å se nærmere på respondentene som oppga å ha barn i husholdningen.

2.2 Deprivasjonsundersøkelsen

Deprivasjonsundersøkelsene ble utviklet for det norske referansebudsjettet og har som formål å operasjonalisere en «akseptabel levestandard». Undersøkelsene gjør det mulig studere befolkningens vurderinger av viktig behov, tilgangen til behovene og økonomisk evne til å tilfredsstille dem. Helt presis tillater datasettene å si noe om hvilke nødvendige varer og tjenester barnefamilier ikke har råd til og hvilke inntektsnivåer som gjør at de kan være utsatt for å mangle nødvendige behov (deprivasjon). Slike indikatorer er mye brukt i europeiske land, men er lite benyttet på samme måten i Norge. Materielle goder kan være tilgang til sykler for barn, men også bo i et trygt område). Spørreundersøkelsene ble gjennomført i 2019 og 2023.

Datasettet fra 2019 er samlet gjennom Kantars forårsrekruttert utvalg av personer over 15 år som er villig til å delta i diverse undersøkelser, med rundt 38 000 personer. Deprivasjonssurvey er gjennomført over internett. Undersøkelsen ble sendt ut til 4800 respondenter, og samlet 2045 komplette besvarelser. Disse utgjør 88% av respondentene som har mottatt invitasjon (2312 respondenter) og 42% av de utsendte skjemaene. Respons i denne undersøkelsen ble sendt i ferietiden (juni-juli 2019), som forklarer respons. Datasettet for 2023 ble samlet inn av Kantar gjennom deres aksesspanel for spørreundersøkelser, GallupPanelet, som består av ca. 40 000 personer. Det var kun personer som ble invitert til undersøkelsen som har hatt mulighet til å svare. Av de 8022 personene som ble invitert til å delta, har 37,5% besvart undersøkelsen (N=3008). Raten partielle svar i undersøkelsen er veldig lav (~1.1%). I analysene presentert i denne rapporten benytter vi data fra alle respondenter med gyldige svar. Undersøkelsen hadde som formål å være representativ for Norges befolkning i forhold til alder, kjønn og geografi. Likevel ser vi at respondenter over 45 år er overrepresentert blant de som har besvart undersøkelsen. Vekter ble beregnet, og inkludert, for å ta høyde for dette.

Selve spørreskjemaet ble utviklet av SIFO, og undersøkelsen ble gjennomført for første gang i 2019. Begge undersøkelsen inkluderte spørsmål om hvilke varer og tjenester respondentene mener bør inngå i et akseptabelt forbruksnivå for «folk flest». I denne rapporten har vi vektlagt om respondentene selv har tilgang til disse varene og tjenestene, og om de eventuelt ikke har tilgang til dette av økonomiske årsaker. Oppfatninger om varer og tjenester er akseptabelt for enten folk flest eller sosialhjelpsmottakere har ikke være relevant for tematikken her.

2.3 Sosialhjelpsundersøkelsen

Sosialhjelpsundersøkelsen gjør det mulig å undersøke opphopning av materielle mangler i husholdninger som mottar sosialhjelp og har ansvar for barn. Spørreundersøkelsen ble gjennomført av Opinion på vegne av SIFO i perioden 5. januar - 15. februar i 2024. Opinion gjennomførte en pre-screening for å identifisere målgruppen ved å stille følgende rekrutteringsspmål i slutten av andre undersøkelser: «Har du og/eller din partner mottatt noen form for sosialhjelp fra NAV i løpet av de siste 3 årene?» Denne metoden sikret god spredning i kjønn, alder og geografi, samtidig som den forhindret selvrekruttering basert på temaet. Svarprosenten blant de som svarte «Ja» på rekrutteringsspmålet var 58 %. Blant de som startet selve undersøkelsen, var fullføringsraten 87,5 %, noe som indikerer høy gjennomføringsgrad.

Utvalget består av 1511 personer som oppgir å ha mottatt sosialhjelp de siste tre årene, eller som har en partner som har gjort det samme. 901 av disse mottok sosialhjelp på undersøkelsestidspunktet, videre inkluderte utvalgte også over 800 respondenter med barn i husholdningen.

2.4 Forskningsetikk

Det fins flere argumenter for å gjenbruke forskningsdata, som for eksempel å sikre at offentlig finansiert forskning kommer samfunnet til gode. Andre argumenter handler om å øke transparens og etterprøvbarhet. Samtidig oppstår utfordringer når datasett gjenbrukes til andre formål enn det var opprinnelig ment for. I denne undersøkelsen har vi fokus på barnefamilier, selv om datasettene vi benytter har hatt andre målgrupper. Den økonomiske trygghetsanalysen og deprivasjonsundersøkelsen har søkt et representativt utvalg av befolkningen, mens sosialhjelpsundersøkelsen har sosialhjelpsmottakere. Ingen av datasettene har hatt et representativt utvalg av barnefamilier som målgruppe. Med andre ord kan vi ikke garantere at utvalgene er representative for populasjonen norske barnefamilier. Vi kommer tilbake til dette i det avsluttende kapittelet.

Et annet forskningsetisk spørsmål knyttet til gjenbruk av data er om respondentene i de ulike undersøkelsen har samtykket til gjenbruk av data for andre formål enn det opprinnelige. I dette tilfelle, anser vi at vårt formål, det vil si å undersøke økonomisk trygghet og levekår i barnefamilier, ikke skiller seg vesentlig fra formålene i de tre opprinnelige forskningsprosjektene.

Samtlige datasett som inngår i denne rapporten, har blitt samlet inn av analysebyråer som garanterer for respondentens anonymitet. SIFO har kun mottatt anonymiserte data.

3 Økonomisk utrygghet i barnefamilier før og under dyrtiden

Dette kapittelet undersøker økonomisk trygghet i barnefamilier i årene fra 2021 til 2024. I den perioden falt den økonomiske tryggheten i befolkningen (Poppe & Kempson, 2022; 2023a; 2023b; Gyüre & Lylum, 2024). Hensikten er å undersøke barnefamilienes økonomiske trygghet i denne perioden, samt hva kjennetegner familiene som er mest utsatte.

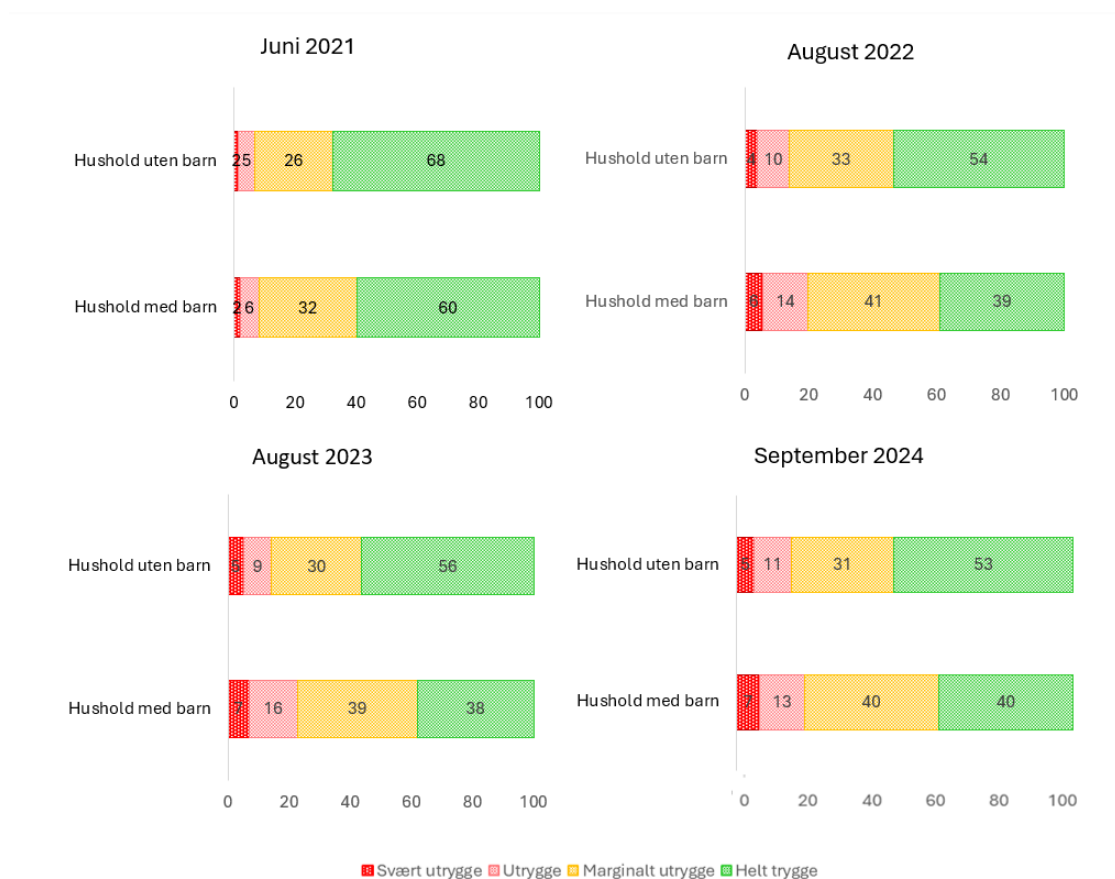
Vi bygger på SIFOs trygghetsbarometer som ble utviklet av Kempson mfl. (2017) hvor forfatterne defineres økonomisk trygghet ved to aspekter. Det vil si '*økonomisk evne i dag*' og '*økonomisk bæreevne i framtiden*'. Økonomisk evne handler om å ha penger nok til å betale løpende utgifter i hverdagen og unngå mislighold, mens økonomisk bærekraft handler om å ha økonomi til å håndtere mulige uforutsette hendelser i framtiden (Poppe & Kempson, 2022: 8).

3.1 Barnefamilier og økonomisk trygghet over tid

I denne delen vil vi se på endringer i barnefamiliers økonomiske trygghet ved å sammenligne tallene fra trygghetsbarometeret fra 2021 til 2024. Trygghetsbarometeret består av en indeks fra 0 til 100, hvor 0 angir lavest økonomisk trygghet og 100 høyest. Det er et Kempson mfl. (2017) som har utviklet og validert måleinstrumentet. Indeksen gjør det mulig å gruppere norske hushold på fire ulike trygghetsnivåer, utfra hvordan respondentene svarer på spørsmål om selvopplevd økonomi, økonomisk evne i nåtid og i framtid, hvor 0-30 poeng i denne rapporten er 'svært utrygge', 31-50 poeng er 'utrygge', 51-80 poeng er 'marginalt utrygge' og 81-100 er 'helt trygge'. Fremgangsmåten for inndelingen er beskrevet av Kempson og Poppe (2018). Figur 3-1 viser fordelingen av hushold med og uten barn på de fire trygghetsnivåene som benyttes i det økonomiske trygghetsbarometeret.⁹ I alt fire datasett er inkludert, det vil si den økonomiske trygghetsanalysen fra juni 2021, august 2022, august 2023 og september 2024.

Figur 3-1 viser at det var en litt større andelen barnefamilier var som befinner seg på de to nederste trygghetsnivåene i 2021 sammenlignet med hushold uten barn. Imidlertid er forskjellen i andelen utrygge svært beskjeden, mens andelen svært utrygg er så å si fraværende. Målingen for 2022 viser et fall i økonomisk trygghet fra året før for husholdninger med og uten barn. Mens over halvparten av hushold uten barn er helt trygge, gjelder det kun to av fem barnefamilier. 20 prosent av barnefamiliene i 2022 kan plasseres på de to laveste trygghetsnivåene, mens andelen hushold uten barn er på 14 prosent. I 2023 øker andelen barnefamilier for befinner seg på de to nederste trygghetsnivåene, mens det er ingen endring for hushold uten barn. Mens andelen øker i begge de laveste trygghetsnivåene for barnefamilier, øker kun andelen svært utrygg for hushold uten barn. I 2024 synker andelen utrygge barnefamilier, mens andelen svært utrygg står stille. For hushold uten barn står også andelen svært utrygg stille, mens andelen utrygg øker fra 9 til 11 prosent. Ifølge Gyüre og Lylum (2024) er ikke endringene for barnefamilier fra 2023 til 2024 signifikante, og begrunner dette med de politiske tiltakene rettet inn mot barnefamilier trolig har bidratt til å stabilisere den økonomiske situasjonen barnefamilier befinner seg i.

⁹ Vi benytter begrepene svært utrygg, utrygg, marginalt utrygg og trygg i denne undersøkelsen. Det skyldes vårt fokus på barnefamilier, og altså ikke på befolkningen som helhet.

Figur 3-1 Sammenligning av økonomisk trygghet i barnefamilier og husholdninger uten barn i 2021, 2022, 2023 og 2024, $p < 0,05$

Figur 3-2 Viser klare forskjeller i de fire trygghetsnivåene mellom enslige forsørgere og par med barn. Selv om det har vært en økning av både par og enslige barn som rapporter å være marginalt til svært utrygge i årene 2021 til 2024, ser det ut til at enslig forsørgere har vært mest utsatt.

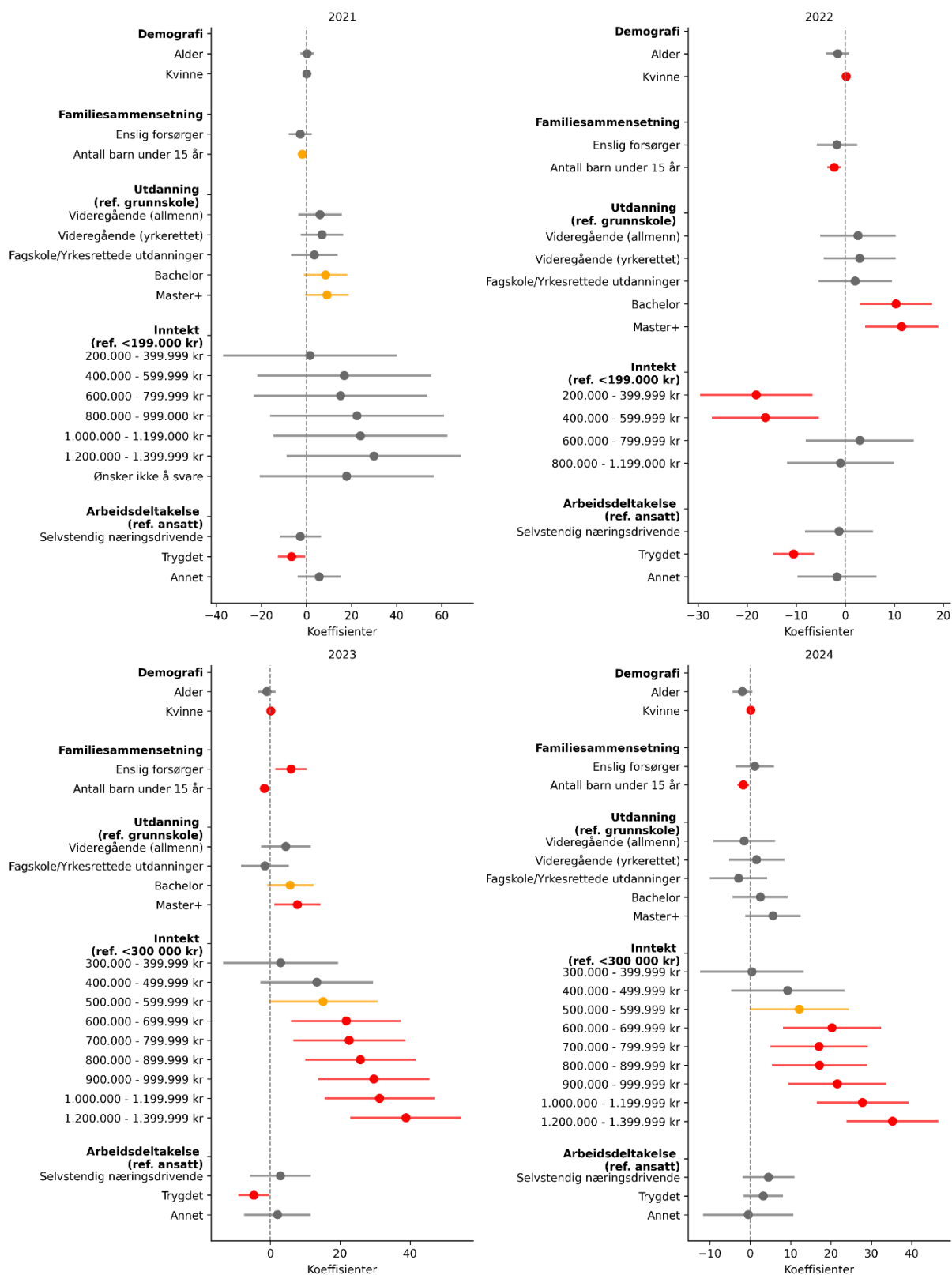

Figur 3-2 Sammenligning av økonomisk trygghet for par med barn og enslige med barn i 2021, 2022, 2023 og 2024

3.2 Hvilke barnefamilier er mest utsatt for økonomisk utrygghet?

I denne delen vil vi undersøke hva som kjennetegner barnefamilier som er mest utsatt for økonomisk utrygghet. Vi benytter de samme datasettene som i delkapittelet over, men tar ut respondenter som oppga å ikke ha barn i husholdningen. Hensikten er å undersøke forskjeller i barnefamilier bestående av en eller to voksne. En annen endringer er at vi istedenfor å ta i bruk de fire økonomiske trygghetsnivåene, benytter vi nå trygghetsindeksen uten nivåinndelingen ovenfor. Begrunnelsen her er at barnefamilier skiller seg fra andre husholdningstyper ved å ha flere og andre behov. Et eksempel er barnas behov. Kempson mfl. (2017: 39) påpeker at barn i husholdningen bidrar til å redusere økonomisk trygghet når det gjelder evne til å imøtekomme økonomiske forpliktelser og økonomiske motstandsdyktighet. Barn medfører dessuten et økt behov for inntekt, ifølge forfatterne.

Figur 3-3 viser resultater for lineære regresjonsanalyser av økonomisk trygghet for årene 2021, 2022, 2023 og 2024. Her undersøker vi om demografiske og sosiale kjennetegn som alder(voksne), kjønn, antall barn, inntekt (størrelse/type) og utdanning har betydning for barnefamiliers økonomiske trygghet.

Figur 3-3 OLS-regresjon for økonomisk trygghet blant barnefamilier i juni 2021 (øverst til venstre, N=583, $R^2 = .23$), august 2022 (øverst til høyre, N=1133, $R^2 = .24$), august 2023 (nederst til venstre, N=1022, $R^2 = .29$), og september 2024 (nederst til høyre, N=1188, justert $R^2 = .30$)

Ser vi de ulike årene under ett, har husholdningsinntekt, utdanning, arbeidstilknytning, familietype, kjønn og antall barn betydning for barnefamiliers økonomiske trygghet. Imidlertid varierer betydningen av de ulike kjennetegnene fra år til år.

I 2021 (Figur 3-3, øverst til venstre) er det kun 'trygdede' som har signifikant negativ sammenheng med lavere økonomisk trygghet. Likevel finner vi at flere barn i husholdningen svakt forbundet med lavere nivå på trygghetsindeksen. Det samme gjelder for enslige forsørgere, men her er forskjellen signifikant. Trolig skyldes dette at utvalgets størrelse er for lite til å undersøke forskjeller innad i utvalget vårt, som bare består av barnefamilier.¹⁰ Ifølge Kempson og Poppe (2021) var det først og fremst var enslige forsørgere og husholdninger med kun én inntekt som var utsatte for økonomiske utrygghet sommeren 2021. Det er likevel verdt å påpeke at forfatterne finner en klar forbedring av økonomien i befolkningen sommeren 2021 sammenlignet med målinger gjennomført noen uker og måneder inn korona-nedstengningen.¹¹

Husholdninntekt har en signifikant negativ betydning for barnefamiliers økonomiske trygghet i juni 2022. Det er særlig barnefamilier med en inntekter mellom 200.000–399.999 og 400.000–599.999 kr som skiller seg ut. Når barnefamilier som tjener under 200.000 er signifikant assosiert med høyere økonomisk trygghet, skyldes det at utvalget i denne gruppen er svært lavt. Høyere utdanning på bachelornivå eller mer er signifikant positivt assosiert med økonomisk trygghet, mens det er ingen signifikante forskjeller mellom referansenivået (grunnskole) og utdanningene på videregående nivå. Kvinner rapporterer litt høyere økonomisk trygghet enn menn, men forskjellen er beskjeden. Å være utenfor arbeidslivet har en signifikant negativ sammenheng med økonomisk trygghet, selv når vi kontrollerer for inntekt. Det samme gjelder for antall barn under 15 år i husholdningen. Det vil si, jo flere barn i husholdningen, jo lavere økonomisk trygghet. Selv om enslige forsørgere er forbundet med lavere økonomisk trygghet enn par med barn, er ikke forskjellene signifikante. Når vi kontrollerer for ulike faktorer sånn som har betydning for barnefamiliers økonomiske ressurser sånn som husholdninntekt, yrkesdeltagelse, utdanning og antall barn forsvinner effekten av familiesituasjonen, enslig forsørger.

Dette mønsteret gjentar seg i målingene fra august 2023 og september 2024. Med en husholdningsinntekt på 600 000 kr og oppover, ser vi en tydelig og signifikant økning i økonomisk trygghet i barnefamilier. I begge målingen finner vi også det motsatte, at lav inntekt er sterkt signifikant assosiert med lav økonomisk trygghet i barnefamilier. I 2023 er et utdanningsnivå på masternivå eller høyere signifikant forbundet med økonomisk trygghet, mens denne effekten ikke har betydning for barnefamilier i 2024. Å være utenfor arbeidslivet har en negativ signifikant sammenheng i 2023, men også denne effekten har mistet betydning i 2024. Figur 3-3 (nederst til venstre) viser at enslige forsørgere er signifikant høyere økonomisk trygghet sammenlignet med referansekategoriene, par med barn. Dette funnet er også kontraintuitivt når vi kontrollerer for inntekt, utdanning, arbeidsstatus og antall barn. Samtidig bør resultatet tolkes med forsiktighet, da det kan være påvirket av selvseleksjon eller andre uobserverte faktorer.

¹⁰ Utvalget bestående av barnefamilier er 583, inkluderte 475 par med barn og 108 enslige forsørgere

¹¹ Kempson og Poppe (2021) registrerte at 13 prosent rapporter å være svært utrygge eller utrygge på den økonomiske situasjonen de neste tre månedene i månedsskiftet mars/april 2020. I juni 2020 var denne andelen redusert til ni prosent. I juni 2021 var kun fire prosent av husholdene er utrygge.

3.3 Oppsummering av barnefamiliers økonomiske trygghet

Dette kapittelet har vist at barnefamilier var mer utsatte for økonomiske utrygghet før og under dyrtiden når vi sammenligner med husholdninger uten barn. Før dyrtiden inntraff var det større forskjeller for nivåene 'marginalt utrygge' og 'helt trygge' mellom barnefamilier og hushold uten barn, mens forskjellene i de to laveste trygghetsnivåene, 'svært utrygge' og 'utrygge', for barnefamilier og øvrige hushold beskjedne. Dette endret seg med den historisk kraftige inflasjonen og prisveksten på nødvendige varer og tjenester. Mens tre av fem barnefamilier var økonomisk trygge i 2021, falt andelen med til to av fem i 2022 (med 21 prosentpoeng). Det er ingen vesentlig endring i andelen helt trygge barnefamilier i målingene ett og to år etter. Etter en svak økning av andelen barnefamilier i de to laveste trygghetsnivåene fra 2022 til 2023 på 3 prosentpoeng, finner vi en svak, men ikke signifikant forbedring i barnefamiliers økonomiske trygghet, den også på 3 prosent poeng i 2024. Samtidig er det en svak økning på 2 prosentpoeng for hushold uten barn på de to nederste nivåene.

Det er flere viktige kjennetegn barnefamilier som er utsatt for økonomisk utrygghet. Husholdningsinntekt har en kraftig og signifikant betydning for økonomisk trygghet i barnefamilier. Det er først og fremst med en inntekt fra 600 000 kr og oppover at den økonomiske tryggheten tydelig og signifikant øker. Kryper vi oppover i inntektsnivåene, øker tryggheten betydelig. For eksempel rapporterer barnefamilier med inntekt over 900 000 kr i snitt nesten 22 indekspoeng høyere økonomisk trygghet enn de med inntekt under 300 000 kr. Selv om enslige forsørgere rapporterer å være mindre trygge enn par med barn, er ikke forskjellen signifikant når vi kontrollerer for andre markører som husholdningsinntekt. Foreldre med høyere utdannelser (på bachelor- eller masternivå) rapporterer høyere økonomisk trygghet sammenlignet med utdanningsnivå på grunn- eller videregående), selv når vi kontrollerer for inntekt. Foreldrenes arbeidsdeltagelse er også forbundet høyere trygghetsnivå, kontrollert for inntekt. Begge sammenhengene ser ut til å avta i 2024. Det siste klare funnet er betydningen antall barn har. Undersøkelsen vår viser at jo flere barn under 15 år i husholdninger, desto lavere økonomisk trygghet. Hvert ekstra barn under 15 år er assosiert med en reduksjon på ca. 1.7 poeng på trygghetsindeksen.

Kjennetegnene til barnefamilier som er utsatt for økonomisk utrygghet kan enkelt oppsummeres som familier med lav inntekt (under 600 000) som har flere barn i husholdningen og hvor foreldrene i noen tilfeller er trygdet.

4 Barnefamiliers evne til å dekke behov før og under dyrtiden

I dette kapittelet vil vi undersøke barnefamiliers evne til å dekke behov før og under dyrtiden. Vi tar i bruk deprivasjonsundersøkelsene for dette formålet. Deprivasjonsundersøkelsene gir oss anledning til å undersøke evnen til å dekke ulike materielle behov. I siste del av kapittelet konsentrerer vi oss om barnefamiliers evne til å dekke behovet for mat under dyrtiden. Her tar vi i bruk den økonomiske trygghetsanalysen.

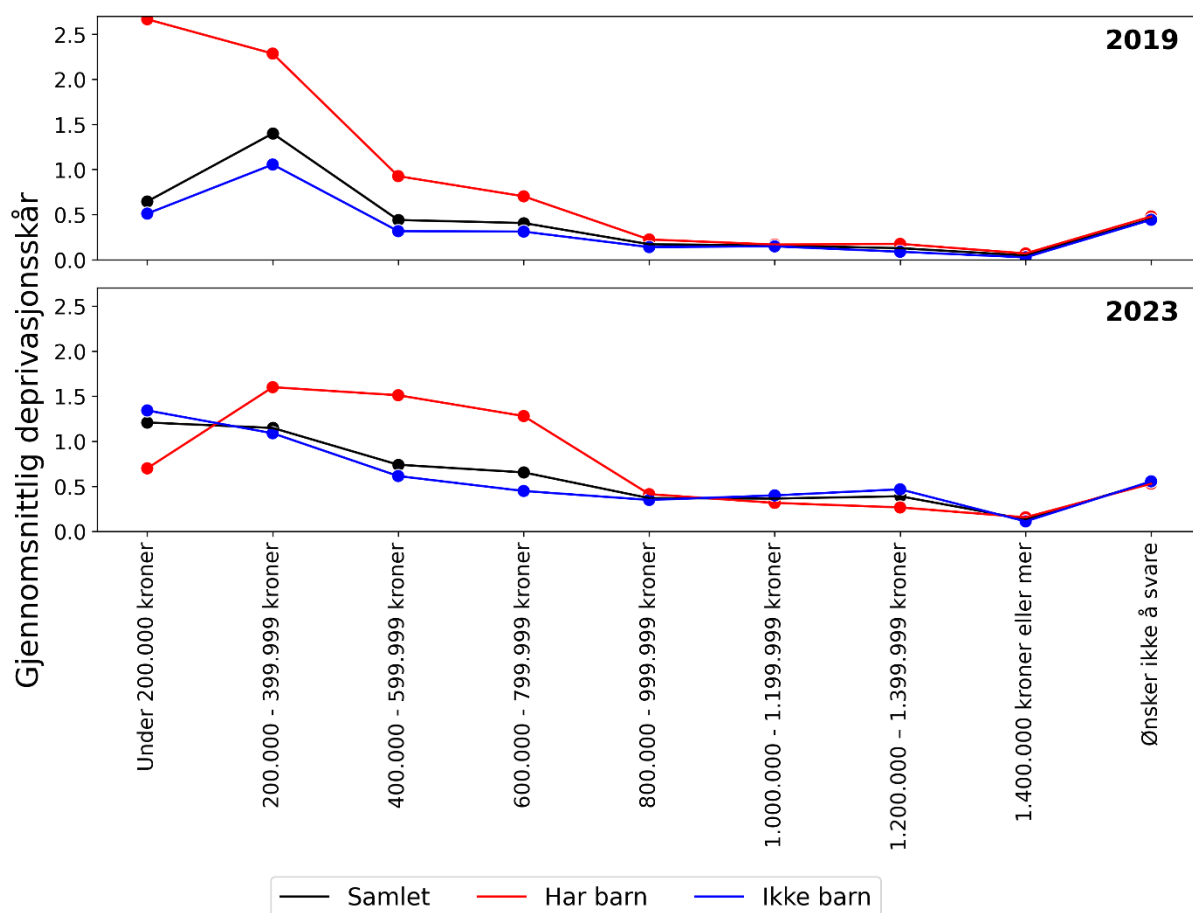
4.1 Materielle mangler før og under dyrtiden

I denne delen vil vi undersøke materielle mangler over tid, det vil si for målepunktene 2019 og 2023. Vi benytter deprivasjonsundersøkelsene for å undersøke i hvilken grad barnefamilier får tilfredsstilt viktige behov. Deprivasjonsundersøkelsene inneholder spørsmål om tilgang til trygge- og barnevennlige boområder, deltagelse i ulike aktiviteter (inkludert kafebesøk og måltider), tilgang til utstyr i hjemmet (for eksempel vaskemaskin, pc og sykkel). Respondentene ble spurt om de syntes at det er viktig å ha tilgang til ulike behov, om de selv har tilgang, og hvis ikke, om det skyldes dårlig råd. Hensikten vår er å undersøke materielle mangler i barnefamilier og hvilke inntektsnivåer som gjør at hushold med barn er utsatt for å manglende evne til å dekke nødvendige behov (deprivasjon). Når vi velger å benytte samlebetegnelsen *materielle behov eller materielle mangler* skyldes det at samtlige behov vi kartlegger her innebærer økonomiske utgifter. Det er likevel verdt å understreke at materielle goder som klær, sykkel og vaskemaskin tilfredsstiller flere behov av sosial, helsemessige og kulturelle betydning.

Vedlegg 1 gir en oversikt over andelen som har dekket eller ikke dekket de ulike behovene som inngår i undersøkelsen og som ikke har hatt råd. Omfanget av de som ikke har hatt råd er ikke stor. Når vi sammenligner hushold med og uten barn ser vi at barnefamilier ikke har hatt råd til å spise på kafé/kantine minst en dag i uka, erstatte utslitte møbler og å ha skiutstyr er større enn hushold uten barn. Motsatt er tilfelle for å disponere privatbil, vaskemaskin og oppvaskmaskin, hvor andelen er høyere for hushold uten barn (se Vedlegg 2 for en oversikt). Tilsvarende finner vi i 2019. Når vi sammenligner tilgang til alle, noen få eller flere enn fem behov, finner vi ingen betydningsfulle forskjeller mellom 2019 og 2023 eller mellom hushold med eller uten barn (se Vedlegg 3).

For å undersøke dette nærmere, har vi laget en indeks bestående av antallet behov som en respondent ikke har dekket på grunn av økonomien. Figur 4-1 viser at materielle mangler henger sammen med husholdningsinntekt i 2019 og i 2023. Videre viser figuren at barnefamilier skiller seg ut fra hushold uten barn, særlig i 2023. Videre ser vi at nivået for materielle mangler i barnefamilier med en husholdningsinntekt under 800 000 kr. ser forskjellig ut fra hushold uten barn og for hushold med og uten barn med en inntekt over 800 000 kr. I 2019 observerer vi en tydelig forskjell i nivået for materielle mangler mellom husholdninger med og uten barn blant dem med lav inntekt (under 800 000 kroner), mens det ikke er noen klar forskjell i deprivasjon mellom husholdningstyper innen høyere inntektsgrupper. I 2023 forsterkes dette skillet: blant lavinntektsgruppene skårer barnefamilier (rød linje) betydelig høyere på deprivasjon sammenlignet med husholdninger uten barn. Samtidig ser vi at barnefamilier med høy inntekt skårer noe lavere på materielle mangler enn høyinntektsfamilier uten barn (Figur 4-1, nederst).

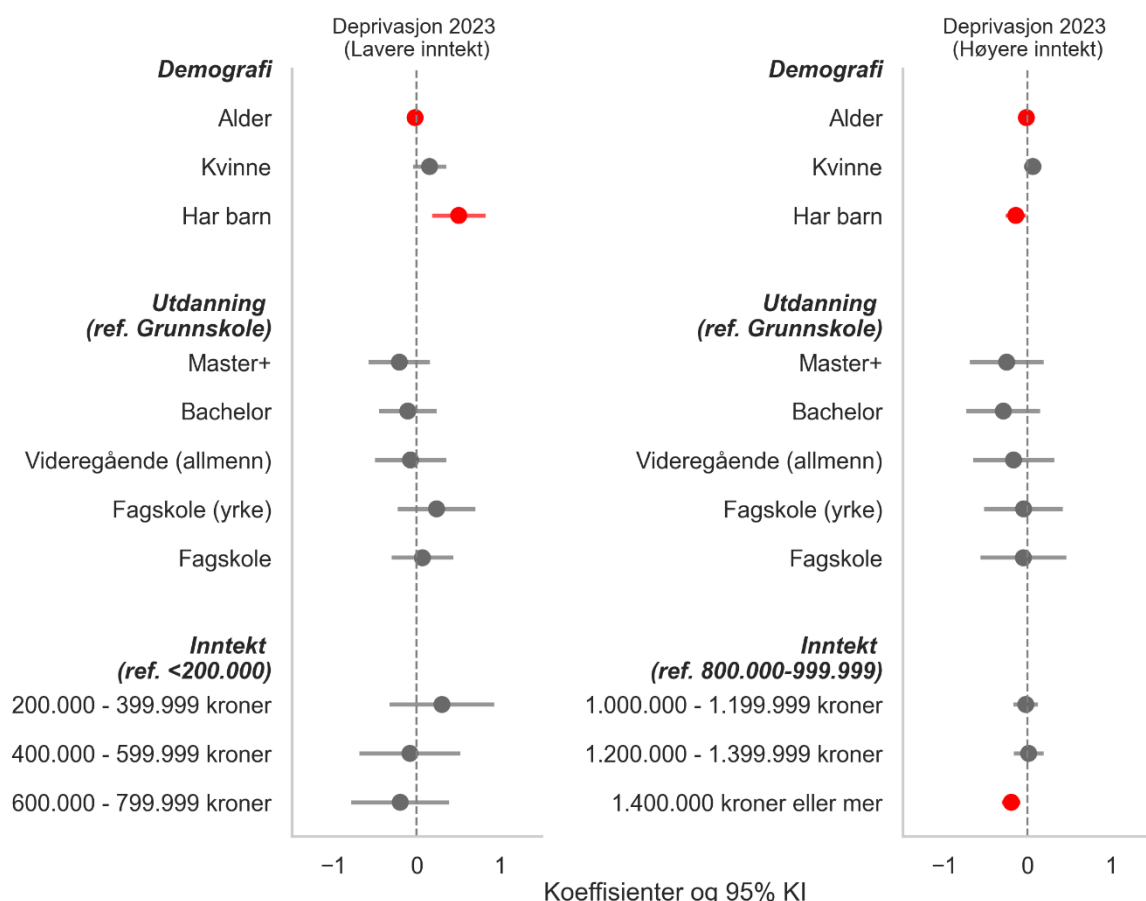
Deprivasjonsskår, husholdningsinntekt og barnefamilie

Figur 4-1 Gjennomsnittlig deprivasjonsskår for hver inntektsgruppe i 2019 og 2023, delt på familier med og uten barn.¹²

I Figur 4-2 forfølger vi dette videre. Vi deler utvalget etter inntektsnivå i to grupper: lavere inntekt (under 800 000 kr) og høyere inntekt (over 800 000 kroner) og kjører separate regresjoner (se Vedlegg 4 som viser OLS-regresjon uten at inntekt er delt i to). Regresjonsanalyser gjør det mulig å kontrollere for husholdningsinntekt, familiesituasjon (med eller uten barn) og andre relevante bakgrunnsvariabler som kjønn, alder og utdanningsnivå. Når vi ser nærmere på lav- og høyinntektsgruppene hver for seg, fremkommer det at lavinntektsbarnefamilier er særlig utsatt, mens barnefamilier med høy inntekt ser ut til å klare seg noe bedre enn sine motparter uten barn. Figur 4-2 viser OLS-regresjon for materielle mangler i år 2019 (venstre) og 2023 (høyre).

¹² Det første punktet på den røde linjen i figur 4.1 for 2023 skyldes at andel hushold med barn med en inntekt under 200 000 svært lav.

Figur 4-2 OLS-regresjon for deprivasjonsskår i 2023. Familier med inntekt under 800.000 kroner (venstre, N = 1002, justert R² = 0,076) og familier med inntekt fra og med 800.000 kroner (høyre, N = 1433, justert R² = 0,049). Fargekoder: Rød: $p < 0,05$; oransje: $p < 0,10$; grå: $p > 0,10$.

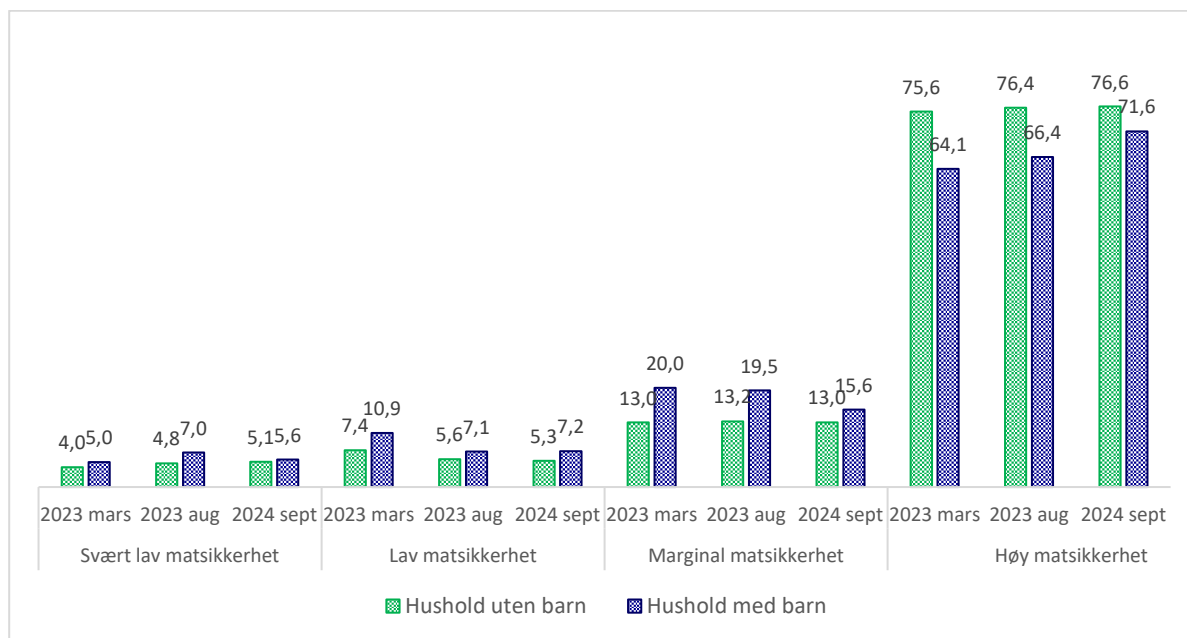
Resultatene viser at husholdninger med inntekt under 800 000 NOK (Figur 4-2, venstre) og som har omsorg for barn i mindre grad kan dekke sine materielle behov. Familier med barn skårer i snitt 0,5 poeng høyere enn familier uten barn, og denne forskjellen er statistisk signifikant ($p < 0,01$). Dette tyder på at barnefamilier med lav inntekt er særlig utsatt. I gruppen med høyere inntekt (Figur 4-2, høyre) er bildet annerledes. Her skårer barnefamilier i gjennomsnitt 0,14 poeng lavere enn familier uten barn, også dette en signifikant forskjell ($p < 0,05$). Dette kan indikere at barnefamilier med høy inntekt har bedre økonomiske ressurser som beskytter dem mot materielle mangler sammenlignet med høytlønnede husholdninger uten barn.

4.2 Matmangel i barnefamilier under dyrtiden

I denne delen vil vi undersøke matmangel i barnefamilier ved hjelp av den økonomiske trygghetsanalysen. Surveyspørsmålene er basert på Adult Food Security Survey Module fra United States Department of Agriculture og er mye brukt iblant annet britiske myndigheters undersøkelser av befolkningens matsikkerhet (Poppe & Kempson, 2023b).

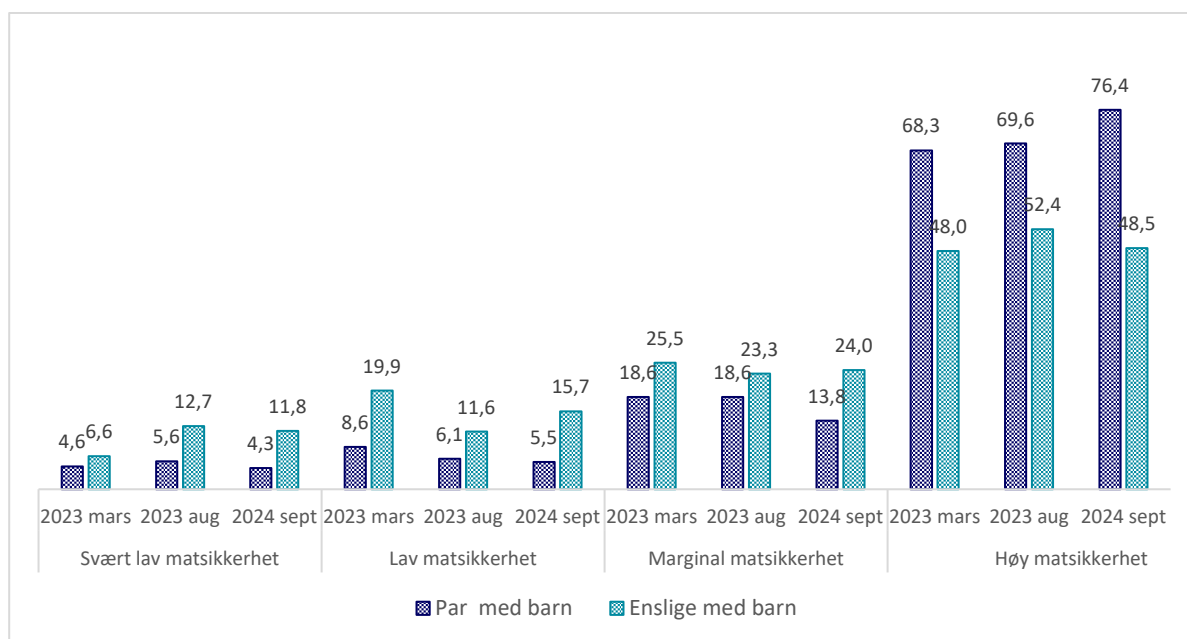
Respondentene ble spurt om de siste fire ukene, og om økonomien hadde ført til at de hadde vært bekymret for å gå tom for mat, opplevd å ikke ha mat i huset, ikke hatt råd til et balansert og sunt kosthold, spist mindre enn man burde, gått sulten og ikke spist, gått ned i vekt, droppet måltider, droppet måltider 3 ganger eller flere, ikke spist i løpet av en hel dag, ikke spist i løpet av en hel dag 3 eller flere ganger. I den økonomiske trygghetsanalysen (Poppe & Kempson, 2023b) ble

indikatorene for matsikkerhet slått sammen i en indeks som gikk fra 0 til 10. Denne ble inndelt i fire nivåer fra høy til svært lav matsikkerhet (se Vedlegg 6 gir en beskrivelse av hvordan kategoriene er laget og hva det innebærer). Figur 4-3 viser gir fordelingen av høy, marginal, lav og svært lav matsikkerhet i husholdninger med og uten barn. Hushold med barn har signifikant lavere matsikkerhet en hushold uten barn for alle måletidspunktene.

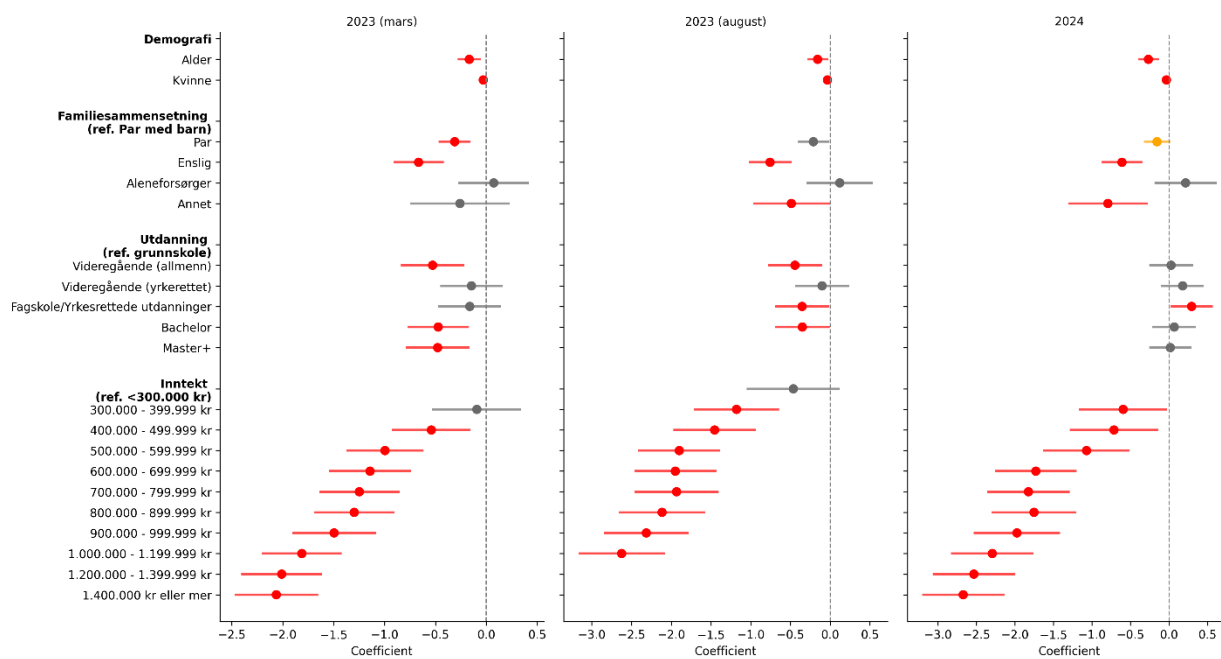
Figur 4-3 Matsikkerhet i hushold med og uten barn, mars 2023 – september 2024, i prosent, $p < 0,05$

Figur 4-4 viser enslige med barn er signifikant mer utsatt for lav matsikkerhet enn par med barn for alle måletidspunktene. For alle måltidspunktene rapportere halvparten av enslige med barn høy matsikkerhet, mens for den andre halvparten rapporterer en av fire marginal matsikkerhet og en av fire enten lav eller svært lav matsikkerhet.

Figur 4-4 Matsikkerhet i par med barn og enslige med barn, mars 2023 – september 2024, i prosent, $p < 0,05$

For å undersøke hvilke faktorer som har hatt betydning for matsikkerheten i barnefamilier for de ulike måletidspunktene, gjør vi regresjonsanalyse av matsikkerhetsindeksen hvor vi kontrollerer for faktorer som husholdningsinntekt, utdanning, familietype, kjønn og alder. Det vil si at vi ikke benytter de fire matsikkerhetsnivåene som vist i Figur 4-4 og i Figur 4-5. Siden de fleste matsikkerhetsindikatorer dreier seg om å mangle mat enten det dreier seg om å bekymre seg for å ikke ha mat hjemme, spise mindre eller å la være å spise sunn mat, har vi valgt å bruke begrepet *matmangel*.

Figur 4-5 OLS-regresjon av matmangel (venstre mars 2023, $R^2 = 0.20$) (midten: august 2023, $R^2 = 0.19$) (høyre: september 2024, $R^2 = 0.18$). Fargekoder: Rød: $p < 0,05$; oransje: $p < 0,10$; grå: $p > 0,10$.

Figur 4-5 viser resultater fra lineære regresjoner. På venstre side predikeres matmangel for mars 2023, i midten for august 2023 og på høyre for september 2024. For samtlige målepunkter har alder, kjønn, familiesammensetning, utdanning og inntekt betydning for matmangel. Kvinner og høyere alder reduserer risikoen for matmangel. I 2024 rapporterer kvinner noe mindre matmangel enn menn, men forskjellen er liten (0.03 indeks-poeng) og signifikant. Høyere alder ser ut til å ha en beskyttende effekt for samtlige måletidspunkter. En tolkning kan være at kvinner og eldre har mer erfaring med mat sånn som matinnkjøp og planlegging. Samtidig har menn og unge voksne også et større behov for mat.

Inntekt har en sterk og signifikant betydning for risiko for matmangel i samtlige måletidspunkter. Mer presist innebærer det at for hver høyere inntektskategori (totalt 10 kategorier rangert fra lav til høy) reduseres risikoen sammenlignet de som har en husholdningsinntekt under 300.000 kr. Når vi kontrollerer for inntekt, minker effekten av andre faktorer vi undersøker. Et eksempel som det er vanlig å trekke fram er utdanning siden det ofte henger sammen med inntektsnivå. Imidlertid hadde utdanning betydning i 2023, selv når vi kontrollerte for inntekt. I mars 2023 var høyere utdanning klart assosiert med lavere risiko for matmangel, sammenlignet med grunnskole-, videregående og fagskoleutdanning. I august 2023 var videregående utdanning i tillegg til høyere utdanning på bachelor- og masternivå assosiert med redusert risiko for matmangel. I september 2024 har ikke utdanning særlig betydning for matmangel. En tolkning kan være at høyere utdanning hadde en beskyttende effekt på matmangel når inflasjonen var på sitt sterkeste, men at denne effekten hadde mindre betydning etter hvert som lønnsøkningen kompenserte for prisveksten på mat. Flere studier

viser dessuten at høy utdanning er forbundet med å bedre tilgang på ressurser gjennom sosiale nettverk inkludert storfamilien.

Familietype er en annen faktor som mister effekt når vi kontrollerer for inntekt. Et eksempel er forskjellen mellom enslige forsørgere og par med barn. Når det kontrolleres for inntekt, er det beskjedne forskjeller mellom de to barnefamiliegruppene når det gjelder matmangel for samtlige måletidspunkter. Et hovedfunn er likevel at forskjellene handler om å ha eller ikke ha barn. I mars 2023 er enslige og par uten barn mindre utsatt for matmangel enn enslige forsørgere og par med barn. Annet-kategorien er ikke signifikant forskjellig fra barnefamiliene.¹³ I august 2023 er par med barn og enslige forsørgere mer utsatte for matmangel enn par uten barn. Mens aleneboende er betydelig mer matusikre enn barnefamiliene. I september 2024, er par med barn mindre utsatt for matmangel en par uten barn, men forskjellen er ikke signifikante. Tilsvarende gjelder for enslige forsørger. De er mer utsatt for matmangel enn par med barn, men heller ikke her er forskjellene er signifikante. For aleneboende og for annet-kategorien er fremdeles signifikant mer utsatt for matmangel enn par med barn.

Oppsummert kan vi si at når det gjelder matmangel ser det ut til at barnefamilier var mer utsatt enn husholdninger uten barn da dyrtiden skjøt fart, det vil si i begynnelsen av 2023. Sånn fortsetter det i neste måling, men for andre halvår i 2023 er det en betydelig og signifikant økning i matmangelen for aleneboende. Når inflasjonen flater ut på andre halvår i 2024, er det par med barn som kommer best ut i forhold til risiko for matmangel sammenlignet med de andre familietyperne, men forskjellene er ikke signifikante fra par uten barn og enslige forsørgere. Trolig henger dette sammen med økt barnetrygd og redusert barnehagebetaling (Gyüre og Lylum, 2024).

¹³ Hva som inngår i annet-kategorien kan være personer som bor i bofellesskap, voksne som bor hos sine foreldre eller hos venner og flerfamiliehusholdninger.

5 Barnefamiliers evne til å dekke nødvendige behov på sosialhjelp

I dette kapittelet vil vi undersøke barnefamiliers økonomiske prioriteringer og evner til å dekke behov når de mottar økonomisk sosialhjelp. Sosialhjelpsmottakere er overrepresentert i lavinntekststatistikken sammenlignet med andre trygdeytelser som uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger (SSB, tabell 12599, 2023). Sosialhjelpsmottakere er derfor særlig utsatt levekårsutfordringer. Av de 1500 deltagerne i sosialhjelpsundersøkelsen oppga rett under 835 respondenter at de har ansvar for barn under 18 år i husholdningen.

Formålet her er å undersøke om barnefamiliers evnen til å dekke behov skiller seg fra husholdninger uten barn når man mottar sosialhjelp. Vi vil undersøke flere faktorer som har betydning for barnefamiliers evne til å dekke behov sånn som husholdningsinntekt, familietype og familiestørrelse. Til sist vil vi undersøke om det er noen forskjeller mellom foreldres evne til å dekke egne og/eller husholdets behov sammenlignet med barns egne behov.

5.1 Økonomiske prioriteringer og behovsdekning i husholdninger med og uten barn

I de forutgående analysene finner vi forskjeller i økonomisk trygghet og materielle mangler mellom barnefamilier og husholdninger uten barn. Barnefamilier ser ut til å ha vært mer utsatte for økonomisk utrygghet sammenlignet med andre husholdninger. Barnefamilier med lavere inntekt oppgir også oftere at de ikke kan dekke nødvendige behov fordi de ikke har råd til det.

Forventningen vår er at det ikke er store forskjeller mellom barnefamilier og husholdninger uten barn som mottar sosialhjelp. Det skyldes at økonomisk sosialhjelp er en behovsprøvd stønad (Dokken, 2016). Det innebærer at ytelsens størrelse er avhengig av skjønnsmessige vurderinger som varierer ut ifra personlig livssituasjon, husstandsstørrelse, bosted, bosituasjon, alder og helse. Dessuten dersom tjenestemottaker har barn, skal det tas ekstra hensyn til barnas behov (Dokken, 2016). Ifølge Regjeringen (2024) skal barnets beste skal være et moment i alle vurderinger NAV gjør som berører barn, ofte omtalt som barneperspektivet.¹⁴ Imidlertid har mange sosialhjelpsmottakere ikke råd til å dekke helt nødvendige behov som for eksempel å spise seg mette, oppsøke tannlege ved behov eller betale regninger i tide (Skuland mfl., 2024). Ulik evne til å dekke nødvendige behov kan skyldes flere forhold, som for eksempel bostedskommune og livssituasjon.

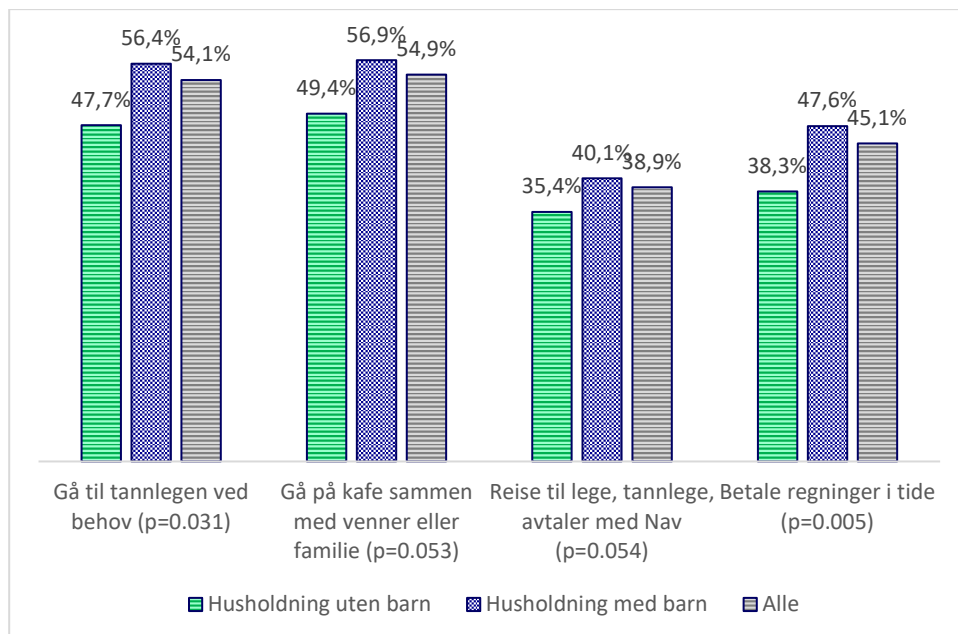
Figur 5-1 gir en oversikt over signifikante forskjeller i evne til å dekke behov i hushold med og uten barn. Respondentene ble stilt følgende spørsmål: «I perioden(e) når du og/eller partner har mottatt sosialhjelp, har du opplevd å ikke ha råd til noe av følgende?» Det er ingen signifikante forskjeller mellom hushold med og uten barn å hatt råd til 'å spise et varmt måltid med f.eks. kjøtt eller fisk annenhver dag', 'spise deg mett hver dag', 'erstatte utslitte klær og sko ved behov', 'ha klær og sko man føler seg presentabel i', 'erstatte utslitt sengetøy el. ved behov', 'ha ønsket temperatur i boligen', 'spare litt penger hver måned', 'gå til frisør og/eller kjøpe nødvendig barbersutstyr ved behov', 'besøke familie eller venner ved høytider eller feiringer', 'invitere familie eller venner på

¹⁴ I 2024 ble det utarbeidet en veileder for Nav-ansatte.

https://www.nav.no/_/attachment/inline/8c452487-1e12-4bc2-b084-bf8b1e04bc07:e520eac15d0ddcac0733b644ccdc5f0a655fc761/Barnets%20beste%20-%20veileder%2020032024.pdf

besøk ved høytider eller feiringer', 'reise for å besøke familie og/eller venner', 'storhandle ved tilbud/salg', 'ha tilgang til pc, skriver eller annet digitalt utstyr når det trengs'.

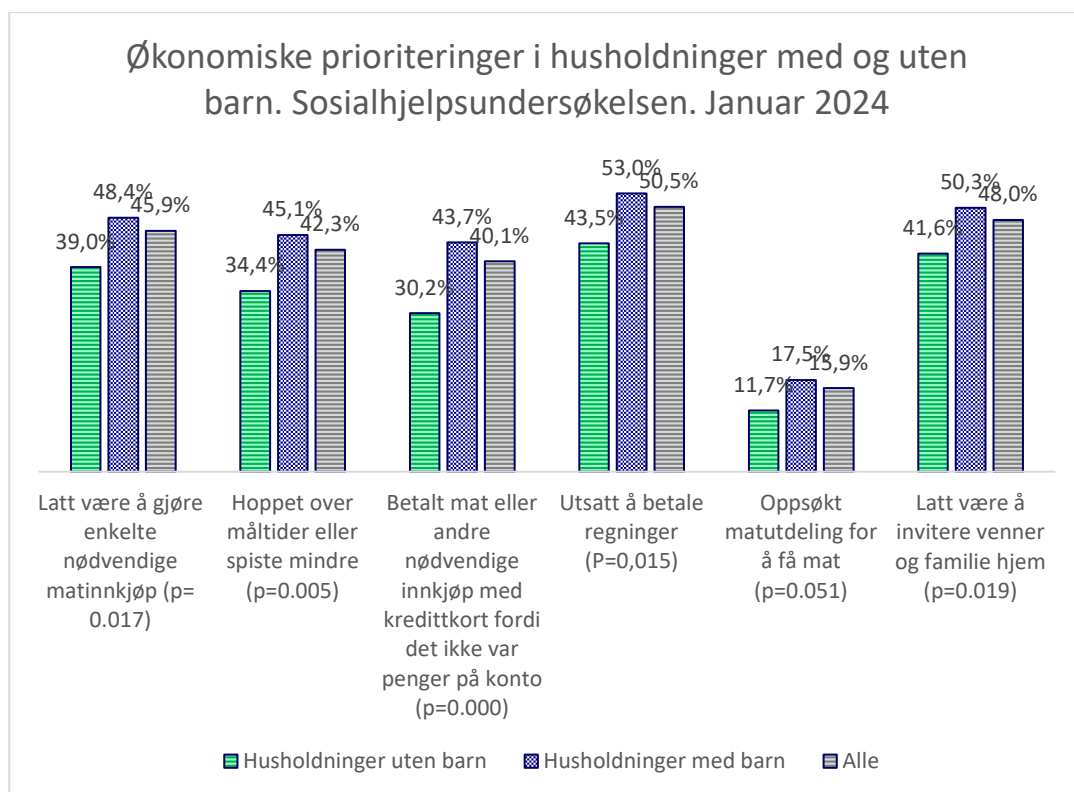
Samtidig er det en svakt signifikant høyere andelen barnefamilier som opplevde å ikke ha råd til å gå til tannlegen, på kafe, reise til nødvendige avtaler (lege, tannlege, Nav), mens ikke ha råd til å betale regninger i tide sammenlignet med husholdninger uten barn. Det var ingen signifikante forskjeller

Figur 5-1 Forskjeller i ha hatt råd til å å dekke behov mellom hushold med og uten barn

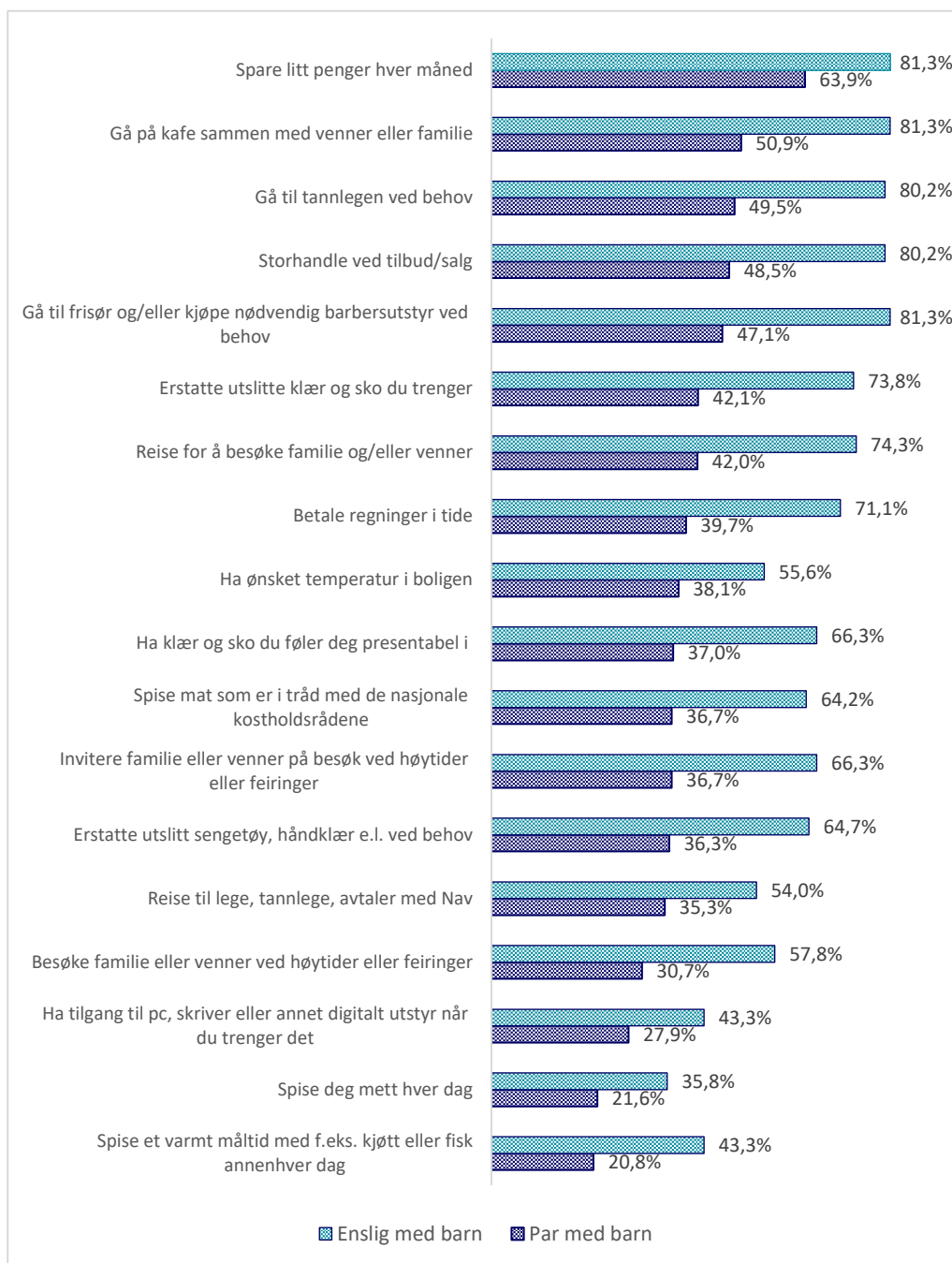
Figur 5-2 viser signifikante forskjeller i sosialhjelpsmottakeres økonomiske prioriteringer fordelt på hushold med og uten barnefamilier. Respondentene ble stilt følgende spørsmål: «I perioden(e) når du og/eller partner har mottatt sosialhjelp, har det hendt at du/dere har gjort følgende prioriteringer på grunn av økonomien?». Det er signifikant høyere andel barnefamilier som har prioritert å la være enkelte nødvendige matinnkjøp, å hoppe over måltider eller spiste mindre, oppsøke matutdeling for å få mat, å betale mat eller andre nødvendige innkjøp med kredittkort fordi det ikke var penger på konto, å utsette å betale regninger og å la være å invitere venner og familie hjem mellom hushold med og uten barn.

Samtidig er det ingen tilsvarende forskjell mellom hushold med og uten barn med hensyn til prioriteringene 'latt være å kjøpe frukt og grønnsaker', 'måttet velge mellom å kjøpe mat og betale boutgifter og/eller strøm'. 'unnlatt å oppsøke lege, tannlege eller andre helsetilbud', 'latt være å reise kollektivt eller med bil fordi det ble for dyrt', 'bedt familie eller venner om økonomisk hjelp til mat', 'bedt familie eller venner om økonomisk hjelp for å dekke andre nødvendige utgifter', 'takket nei til invitasjon fra venner eller slektninger' og 'unngått å kjøpe/erstatte mobil, pc eller annet digitalt utstyr det var behov for hjemme'.

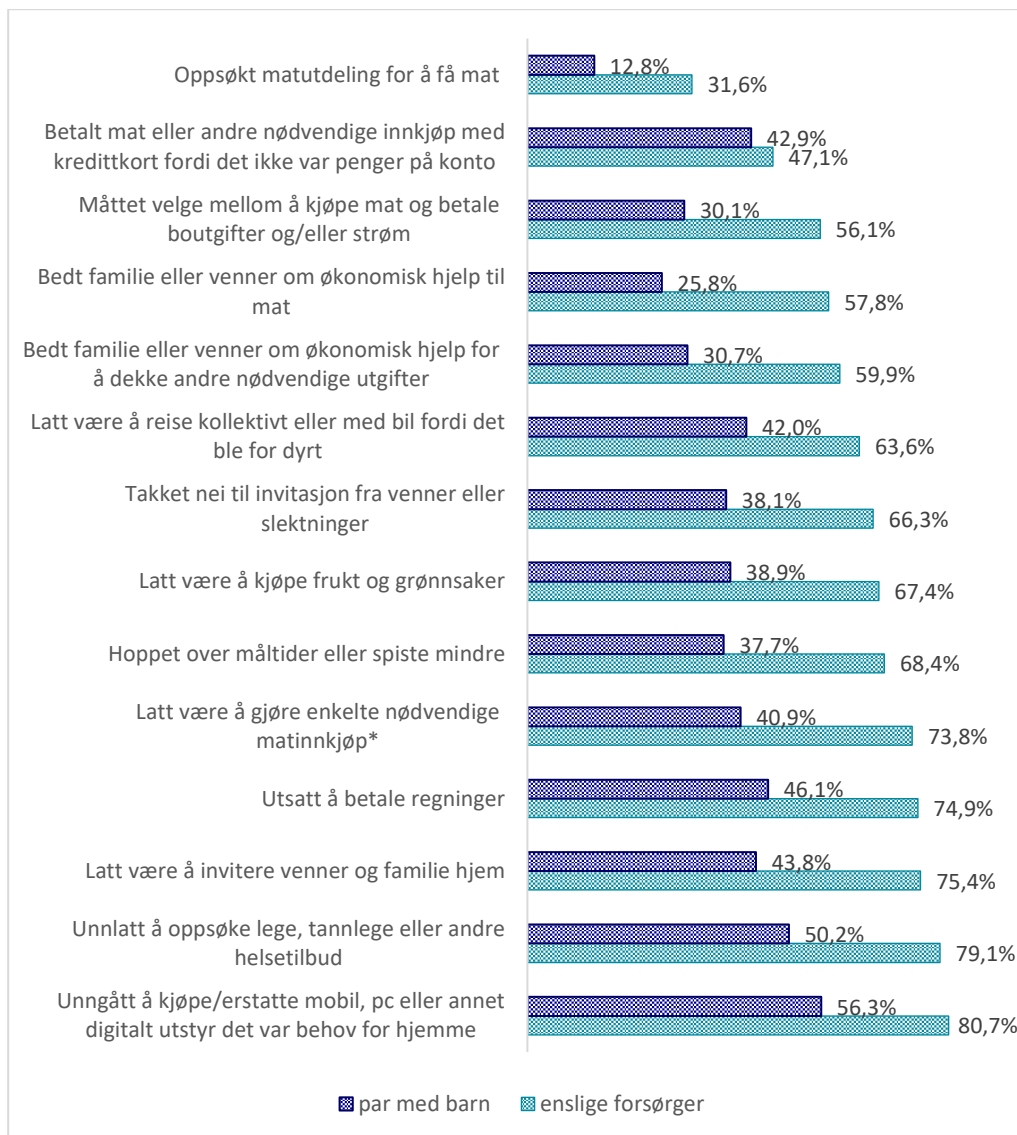

Figur 5-2 Forskjeller i økonomiske prioriteringer mellom hushold med og uten barn

Selv om noen signifikante forskjeller er det ingen klar opphopning av udekkede behov eller økonomiske prioriteringer i husholdninger med og uten barn. Dette er forventet siden sosialhjelpen er en behovsprøvd ytelse. Imidlertid er det forskjeller mellom enslige forsørgere og par med barn i evnen til å dekke behov og gjøre økonomiske prioriteringer. Andelen enslige forsørgere som mottar/har mottatt sosialhjelp som rapporterer å ikke ha hatt råd til å dekke behov er signifikant større enn par med barn. Se Figur 5-3 på neste side.

Figur 5-3 Forskjeller i ha hatt råd til å å dekke behov mellom par og enslige med barn

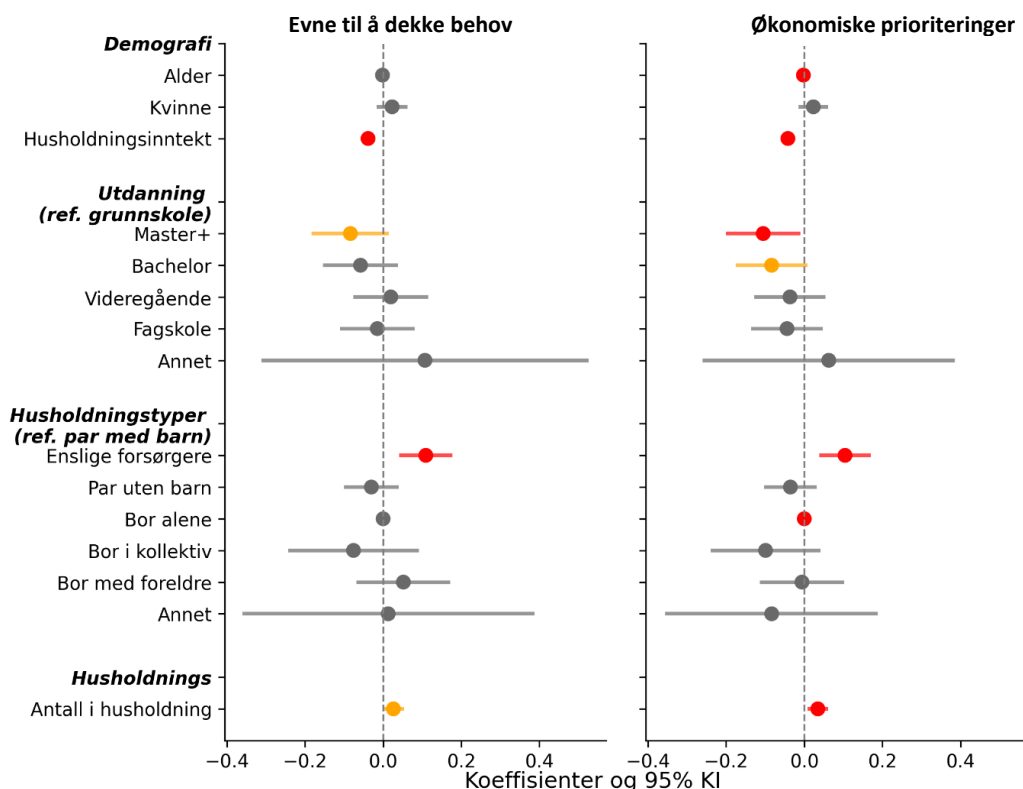

Figur 5-4 Forskjeller i økonomiske prioriteringer mellom par og enslige med barn

For å undersøke forskjellene nærmere, benytter vi lineær regresjonsanalyse. Det gir oss anledning til å undersøke flere faktorer sånn som husholdningsinntekt, utdanning, familiestørrelse og barns alder. I denne sammenheng er husholdningsinntekt målt på undersøkelsestidspunktet, og kan avvike fra tidspunktet respondentene mottok sosialhjelp.

For å undersøke dette nærmere har vi slått sammen evnen til å dekke behov i en samlevariabel og økonomiske prioriteringen i en annen. Hvert enkelt behov er kodet som en dummyvariabel, hvor verdien 1 angir at behovet ikke er dekket, og 0 at det er dekket. For hver respondent summeres antallet udekkede behov, og det beregnes deretter et gjennomsnitt som viser andelen udekkede behov. Skåren varierer fra 0 (alle behov dekket) til 1 (alle behov udekket), og fungerer som et uttrykk for nivået for evne til å dekke behov: jo høyere verdi, desto flere behov mangler. Tilsvarende gjelder for økonomiske prioriteringen.

Figur 5-5 viser resultater fra lineære regresjoner. På venstre side predikeres evne til å dekke nødvendige behov, mens på høyre side predikeres økonomiske prioriteringer.

Figur 5-5 OLS-regresjon for evne til dekke behov (venstre, N = 993, justert R² = 0,236) og økonomiske prioriteringer kritisk (høyre, N = 990, justert R² = 0,269) deprivasjon. Fargekoder: Rød: $p < 0,05$; oransje: $p < 0,10$; grå: $p > 0,10$.

Når det gjelder evne til å dekke behov, indikerer høyere inntekt større evne til å dekke behov. Mer presist innebærer det at for hver høyere inntektskategori (totalt 14 kategorier rangert fra lav til høy) øker evnen til å dekke behov med 0,04 poeng. Sammenlignet med familier bestående av par med barn, skårer enslige forsørgere 0,11 poeng høyere på manglende evne til å dekke behov. På et 10 % signifikansnivå viser også høyere utdanning på masternivå eller mer en tendens til bedre evne til å dekke behov (-0,05 poeng). Husholdninger med flere medlemmer har en svak redusert evne til å dekke behov, med 0,026 poeng høyere skår (signifikant på 10 %-nivå). Sammenlignet med familier bestående av par med barn, skårer enslige forsørgere høyere på indikatoren. Det vil si at enslige forsørgere som mottar sosialhjelp har signifikant dårligere evne til å dekke behov sammenlignet med par med barn.

Når det gjelder økonomiske prioriteringer, øker prioriteringsnivået med det å være enslig forsørger, å bo alene, og å ha flere husholdningsmedlemmer. Det vil si at husholdninger med en voksen med flere husholdningsmedlemmer øker behovet for å gjøre økonomiske prioriteringer. Enslige forsørgere er særlig utsatt, med 0,10 poeng høyere skår. For hver ekstra person i husholdningen, øker prioriteringsnivået med 0,03 poeng. Høyere alder, inntekt og utdanning er derimot korrelert med reduserer behovet for økonomiske prioriteringer. Nivået for økonomiske prioriteringer reduseres med 0,002 poeng per år økt alder. For hver høyere inntektskategori reduseres skåren med 0,042 poeng. Høyere utdanning gir også lavere skår, det vil si at personer med mastergrad skårer 0,11 poeng lavere, mens de med bachelorgrad skårer 0,08 poeng lavere (sistnevnte på 10 % signifikansnivå).

5.2 Matmangel i barnefamilier som mottar sosialhjelp

Ifølge Skuland mfl. (2024) har sosialhjelpsmottakere mange strategier for å skaffe mat på knappe budsjetter, men for å få det til blir maten gjerne mer ensformig, mindre næringsrik enn ønskelig og noen ganger ikke nok. Selv om matbudsjettet ofte er mer fleksibelt enn andre utgiftsposter (Nielsen & Holm, 2017), strekker særlig foreldre seg langt for å sørge for alle måltidene til barna sine og for noen, på bekostning av eget matinntak (Skuland mfl., 2024). For å undersøke om barnefamilier er mere utsatt for matmangel enn husholdninger uten barn som mottar sosialhjelp, gjør vi en to separate regresjonsanalyser. Først undersøker vi ulike indikatorer på matmangel enten det er evne til å dekke behov for mat eller matrelaterte prioriteringer. Her inngår følgende indikatorer: om husholdningen har tilgang til et varmt måltid annenhver dag, mulighet til å spise seg mett daglig, evne til å følge kostholdsråd, og økonomisk kapasitet til å gjennomføre nødvendige matinnkjøp. Videre inngår indikatorer for om husholdningen har prioriterte å droppe matinnkjøp, hoppe over måltider eller redusert porsjonsstørrelser, samt om man har benyttet seg av matutdeling, bedt om hjelp til mat, eller latt være å kjøpe frukt og grønnsaker grunnet økonomiske begrensninger. Disse sammenhengene er kontrollert for en rekke faktorer som kan anses å ha betydning.

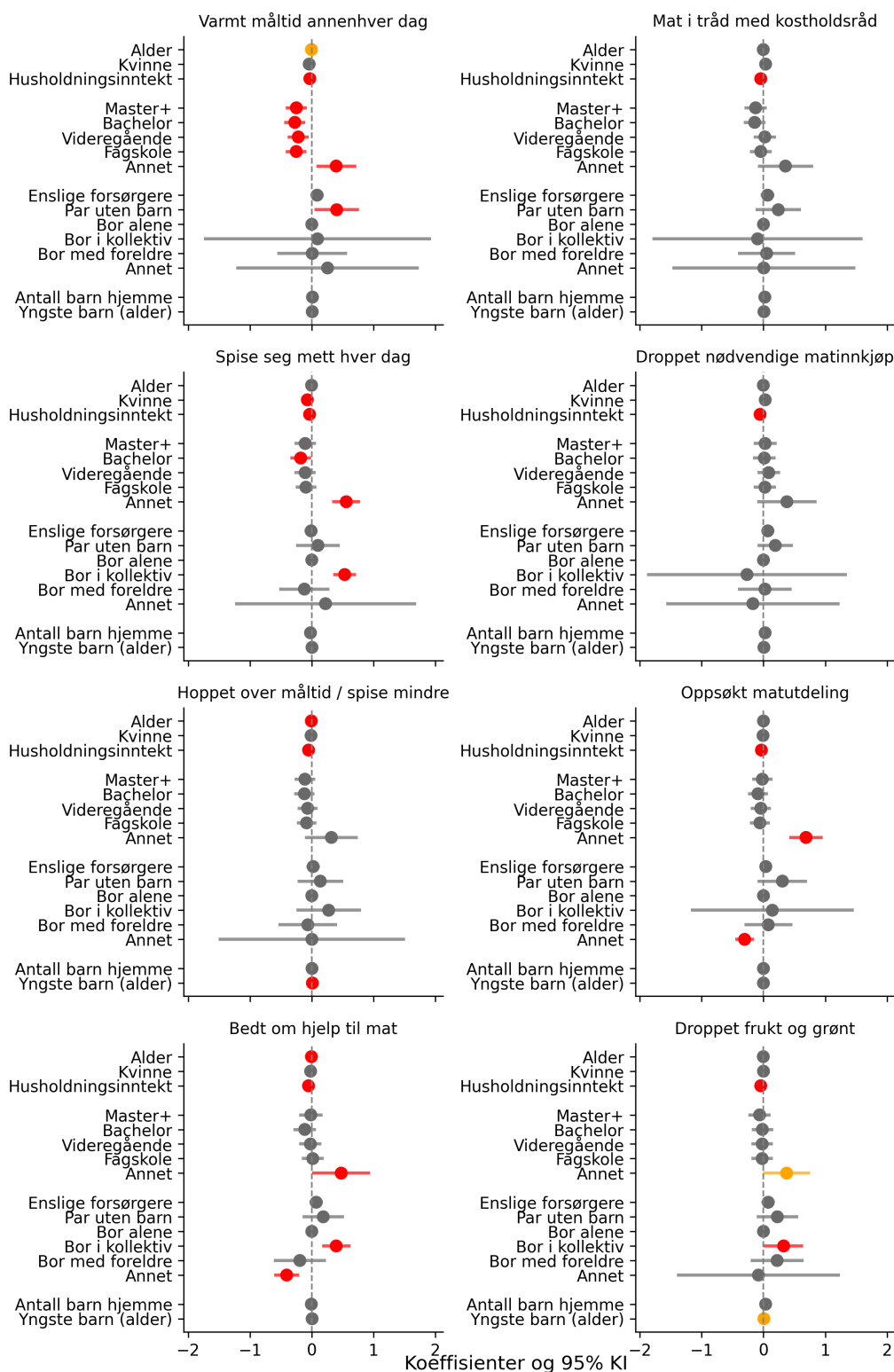
Figur 5-6 viser hvordan åtte utvalgte indikatorer for matrelatert deprivasjon varierer med sosioøkonomiske og demografiske faktorer. Inntekt har signifikant betydning for alle de åtte behovene: høyere inntekt er konsekvent assosiert med lavere risiko for matfattigdom. Men sammenhengene er beskjedne.

Alder kan anses som en beskyttende faktor i flere tilfeller. Eldre respondenter rapporterer sjeldnere at de har spist mindre eller hoppet over måltider, bedt om hjelp til mat, eller manglet tilgang til varme måltider annenhver dag (sistnevnte signifikant på 10 % nivå). Kjønn har også en viss betydning: kvinner rapporterer sjeldnere at de ikke får spist seg mett hver dag.

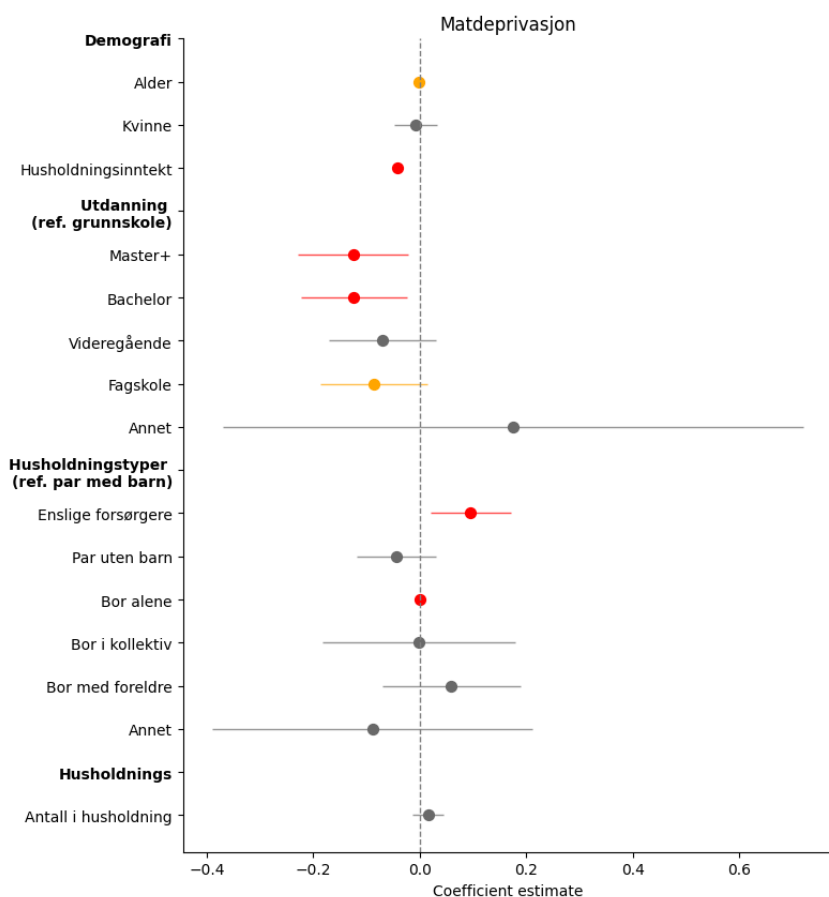
Utdanningsnivå har en klar sammenheng med matmangel. Sammenlignet med grunnskole utdanning, høyere utdanning er forbundet med lavere risiko for å mangle tilgang til varme måltider eller å spise seg mett. Personer som oppgir utdanningskategorien «annet» skiller seg negativt ut: de har høyere risiko for ikke å spise seg mett hver dag, for å ha oppsøkt matutdeling, bedt om hjelp til mat, og for å ha droppet frukt og grønnsaker.

Familietype spiller en rolle i flere indikatorer. Sammenlignet med par med barn, har par uten barn høyere risiko for å mangle varme måltider. Personer som bor i kollektiv rapporterer oftere at de ikke spiser seg mett og at de dropper frukt og grønt, mens husholdninger i kategorien «annet» i større grad søker matutdeling og ber om hjelp til mat.

Antall hjemmeboende barn har ingen signifikant sammenheng med noen av indikatorene for matmangel. Derimot viser alder på yngste barn en svak, men signifikant sammenheng med økt risiko for å hoppe over måltider, spise mindre og droppe frukt og grønt (det siste på 10 % signifikansnivå). Sammenhengene er riktignok små, men peker i retning av at matmangel øker noe med barnets alder.

Figur 5-6 OLS-regresjon for matfattigdom, fordelt i enkelte indikatorer. Fargekoder: Rød: $p < 0,05$; oransje: $p < 0,10$; grå: $p > 0,10$.

Figur 5-7 OLS-regresjon for matfattigdom (N = 906, justert $R^2 = 0,272$). Fargekoder: Rød: $p < 0,05$; oransje: $p < 0,10$; grå: $p > 0,10$.

I Figur 5-7 har vi slått sammen de åtte valgte matrelaterte behovene og prioriteringer fra sosialhjelpsundersøkelsen. Hensikten er å undersøke hvilken betydning enkelte faktorer undersøkt i Figur 5-6 har for nivået for matmangel.

Modellen viser et mønster som ligner indeksen for økonomiske prioriteringer i Figur 5-5. Høyere inntekt og utdanning er korrelert med lavere grad av matmangel. Sammenlignet med Figur 5-5, ser vi tydeligere at sosialhjelpsmottakere som er enslige forsørgere (og som å bor alene) er signifikant forbundet med høyere nivåer av matmangel.

5.3 Foreldres evne til å dekke barns behov på sosialhjelp

I dette delkapittelet vil vi først undersøke barnefamiliers evne til å dekke barns behov og hvilke viktige faktorer som avgjør denne evnen. Deretter vil vi undersøke hvordan voksne prioriterer barns behov, og om det er en sammenheng mellom evnen til å dekke egne/husholdets behov og barns behov når man mottar sosialhjelp.

Figur 5-8 viser manglende evne til å dekke barns behov. Her inngår behov som å kunne delta i betalt fritidsaktiviteter, ha klær og utstyr til fritidsaktivitetene, kunne reise kollektivt eller med bil for å delta i fritidsaktiviteter, ha besøk av venner etter skole/barnehagetid, ha egen sykkel eller sparkesykkel, dra i svømmebasseng eller tilsvarende en gang i måneden, dra på kino eller lignende

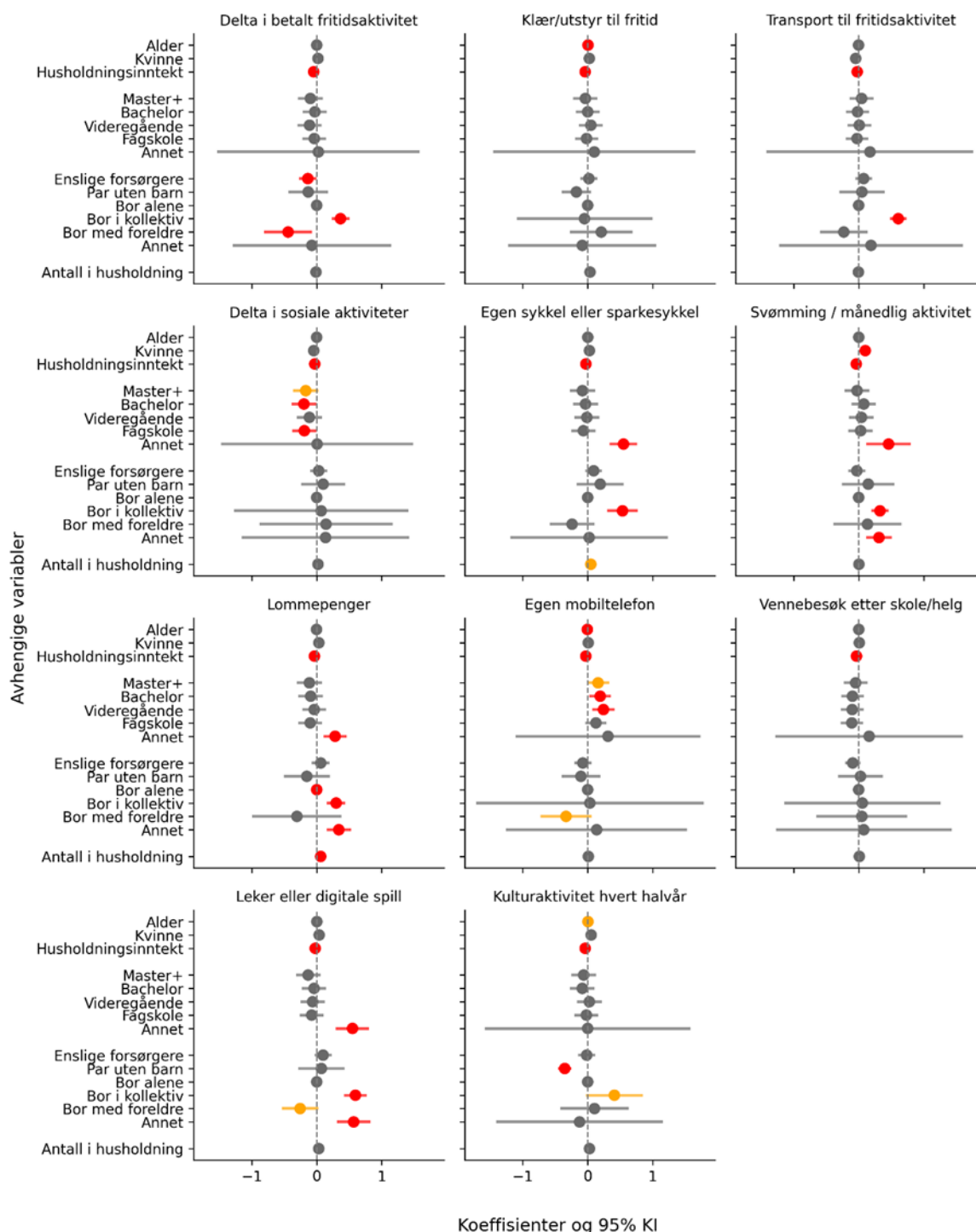
en gang i hvert halvår, ha tilgang til leker og/eller digitale spill, delta i bursdagsfeiringer eller andre sosiale aktiviteter, få lommepenger og ha egen mobil (se Vedlegg 7 for evne til å dekke barnas behov). Disse sammenhengene er kontrollert for en rekke faktorer som kan anses å ha betydning.

Figur 5-8 viser barnespesifikk behovsmangel fordelt på ulike indikatorer. Husholdningsinntekt har betydning for behovene og fungerer som en beskyttende faktor mot manglende behovsdekning. Med andre ord, høyere inntekt reduserer risikoen for manglende barnespesifikke behov.

Økt alder på respondenten er forbundet med lavere sannsynlighet for mangel på klær og utstyr til fritidsaktiviteter, egen mobiltelefon, samt deltakelse i kulturaktiviteter hvert halvår (signifikant på 10 %-nivå). Høyere utdanning hos foresatte korrelerer med større sannsynlighet for at barnet deltar i sosiale aktiviteter, men noe overraskende også med lavere sannsynlighet for at barnet har egen mobiltelefon.

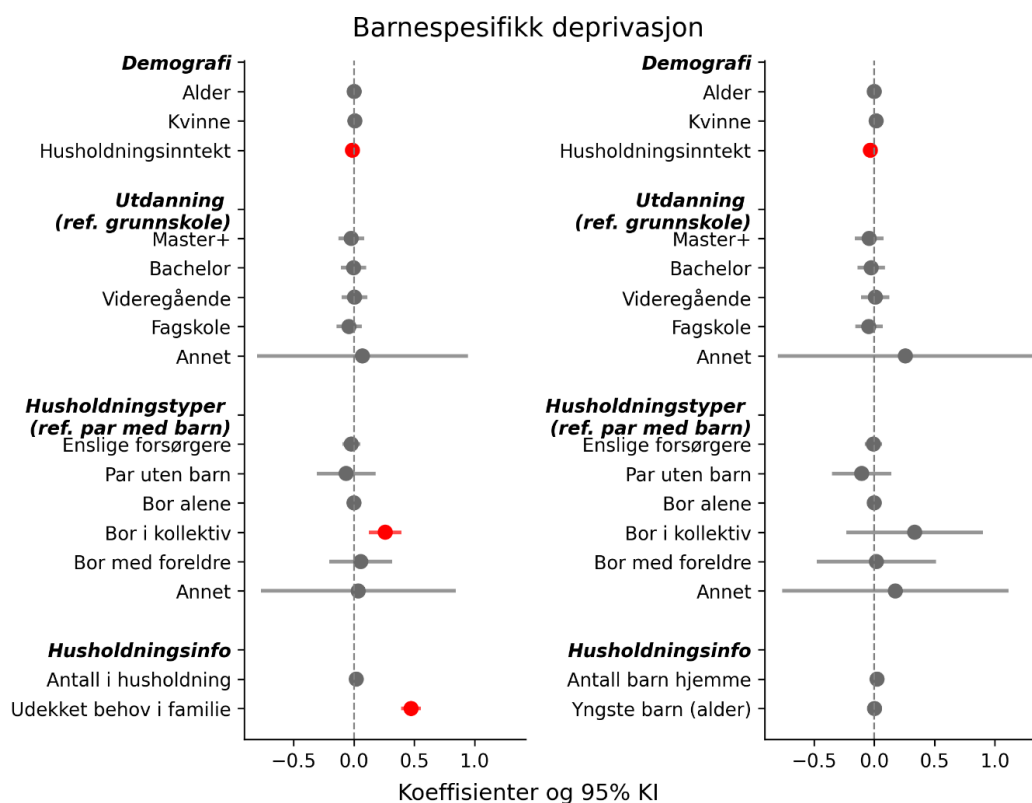
Utdanningsnivå som klassifisert som *annet* skiller seg negativt ut, og er forbundet med økt risiko for manglende tilgang til flere sentrale behov. Dette gjelder blant annet det å ha egen sykkel eller sparkesykkel, besøk i svømmebasseng eller tilsvarende månedlige, det å få lommepenger, samt å ha tilgang på leker og/eller digitale spill.

Husholdningstype har også betydning for barns tilgang til ulike goder. Sammenlignet med husholdninger bestående av par med barn, har barn i husholdninger med enslige forsørgere høyere sannsynlighet for å delta i betalte fritidsaktiviteter. Barn i familier som bor i kollektiv eller deler bolig med andre, er derimot særlig utsatt for manglende behov. I slike husholdninger er risikoen økt for at barn ikke deltar i betalte fritidsaktiviteter eller har tilgang til transport til slike aktiviteter. De har også lavere sannsynlighet for å ha egen sykkel eller sparkesykkel, delta i svømming eller andre månedlige aktiviteter, få lommepenger, ha tilgang til leker og/eller digitale spill, samt å være med på kulturelle aktiviteter hvert halvår (det siste på 10 %-signifikansnivå).

Figur 5-8 OLS-regresjon for barnespesifikk deprivasjon, fordelt i enkelte områder. Fargekoder: Rød: $p < 0,05$; oransje: $p < 0,10$; grå: $p > 0,10$.

Figur 5-9 viser to modeller hvor vi har slått sammen de elleve barnespesifikke behovene for å gjennomføre regresjonsanalyse. Begge modellene kontrollerer for demografiske variabler, utdanningsnivå og husholdningstype. I tillegg inkluderer modellen til venstre totalt antall husholdningsmedlemmer som kontrollvariabel, mens modellen til høyre kontrollerer for antall hjemmeboende barn og alder på det yngste barnet.

Figur 5-9 OLS-regresjon for barnespesifikk deprivasjon. Venstre: kontrollerer for antall personer i husholdning og udekket behov i familie generelt. N = 702, justert R² = 0,292. Høyre: kontrollerer for antall hjemmeboende barn og alder på yngste hjemmeboende barn. N = 684, justert R² = 0,140). Fargekoder: Rød: $p < 0,05$; oransje: $p < 0,10$; grå: $p > 0,10$.

Inntekt har igjen en beskyttende effekt mot barnespesifikk behovsmangler i begge modeller, men effektstørrelsene er små og dermed marginale. I den første modellen reduserer hver økning i inntektskategori skåren med 0,01 poeng, mens den tilsvarende reduksjonen i den andre modellen er 0,03 poeng. I modellen til høyre er inntekt den eneste variabelen som har en signifikant sammenheng med barnespesifikk deprivasjon. I modellen til venstre har også husholdningstype og manglende evne til å dekke behov i husholdningen en tydelig effekt. Å bo i kollektiv eller dele bolig med andre er assosiert med 0,26 poeng høyere barnespesifikk behovsmangel. I tillegg viser modellen at barnets manglende behov i stor grad henger sammen med det samlede nivået av materielle mangler og økonomiske prioriteringer i husholdningen. For hver enhet økning i det samlede nivået, øker barnespesifikk deprivasjon med 0,47 poeng. I avsnittet under undersøker vi denne sammenhengen videre.

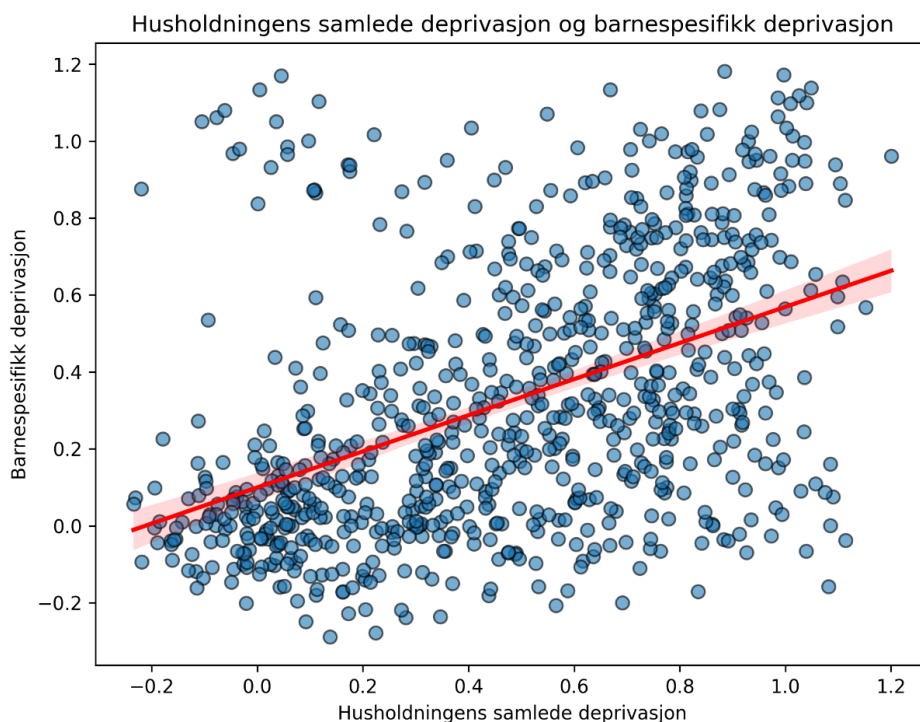
5.3.1 Hvordan prioriterer foreldre mellom husholdet og barnas behov?

Til sist vil vi undersøke hvordan foreldre prioriterer mellom barnas behov og husholdets/de voksnes behov. Det viktig å understreke at sosialhjelpsundersøkelsen ble utviklet for å undersøke om hvilke behov sosialhjelpsmottakere har anledning til å dekke. Undersøkelsen har ingen presise spørsmål om hvordan deltagerne prioriterer mellom de voksnes og barns egne behov. Det er heller ikke skilt godt nok mellom foreldres egne behov og husholdet samlede behov i spørreundersøkelsen. Vår fremgangsmåte har vært å undersøke om det er noen statistisk korrelasjon mellom foreldres egne eller husholdets behov og barnas behov.

Figur 5-10 illustrerer korrelasjonen mellom husholdningens samlede behov og det barnespesifikke behovet. Det er en relativ sterk positiv og signifikant korrelasjon mellom de to variablene. Pearsons

korrelasjonskoeffisient er 0.546 ($p < 0.001$), noe som indikerer en lineær sammenheng hvor høyere husholdningsbehov er assosiert med høyere barnespesifikke behov. Samtidig viser Spearmans rangkorrelasjon en verdi på 0.608 ($p < 0.001$), noe som tyder på en sterk monoton sammenheng, det vil si at når husholdningens samlede behov øker, har det barnespesifikke behovet også en tendens til å øke. Spearman rangkorrelasjon er robust mot skjevheter og ekstremverdier, og støtter konklusjonen fra Pearsons korrelasjon, men viser at sammenhengen ikke nødvendigvis er helt perfekt lineær. Den statistiske signifikansen i begge korrelasjonsmålene antyder at sammenhengen er lite sannsynlig skyldes tilfeldige variasjoner i datamaterialet.

Kort fortalt viser modellen at jo flere egne og/eller husholdets samlede behov foreldre klare å dekke, jo flere av barnas behov dekkes. Det innebærer at barnefamilier som mottar sosialhjelp som ikke har råd til å dekke egne/husholdets behov, heller ikke klarer å dekke barnas behov. Dette indikerer at foreldre prioriterer barnas behov så langt det rekker.

Figur 5-10 Korrelasjon mellom husholdningens samlede deprivasjonsnivå og barnespesifikk deprivasjon

6 Konkluderende oppsummering av funn

Denne rapporten har hatt som hensikt å undersøke om barnefamilier har vært mer sårbare for levekårsutfordringer og økonomisk utrygghet enn den øvrige befolkningen under de siste årenes økonomiske kriser. Undersøkelsen har tatt i bruk flere datasett, hvor av to består av gjentatt tverrsnittsundersøkelser gjentatt to eller flere ganger.

Det er noen utfordringer knyttet til gjenbruk av forskningsdata for nye formål. En svakhet med denne undersøkelsen er at datasettene vi har brukt gir lite informasjon om barnefamiliers særskilte behov. En annen svakhet er at representative utvalg på befolkningsnivå, ikke nødvendigvis gir et representativt utvalg barnefamilier. Det er derfor behov for robuste undersøkelser og systematiske mål på barnefamilier levekår og økonomiske situasjon, ikke minst for å måle om ulike tiltak rettet mot barn og foreldrenes virker.

Nedenfor vil vi besvare problemstillingene våre. Først er det viktig å understreke et hovedfunn i denne rapporten. Barnefamilier har stort sett gode levekår og er trygge økonomisk. Våre undersøkelser viser at den økonomiske situasjonen for de fleste har blitt bedre etter hvert som prisveksten har flatet ut og økonomiske tiltak rettet mot barnefamilier ble innført.

Samtidig har de siste årenes økonomiske kriser vist at barnefamilier er mer utsatte for levekårsutfordringer og økonomisk utrygghet, og at dette henger sammen med økte leviekostnader.

Har barnefamiliers økonomiske tryggheten endret seg de siste årene, og hva kjennetegner familiene som er mest utsatte?

Barnefamilier var mer utsatte for økonomiske utrygghet under dyrtiden sammenlignet med husholdninger uten barn, men skilte seg også negativt ut før dyrtiden uten at forskjellene var ikke fullt så store. Dette endret seg når dyrtiden inntraff i 2022. Andelen trygge barnefamilier falt med 21 prosentpoeng, som innbar at flere barnefamilier med lavere økonomisk trygghet. Bortsett fra en svak økning av barnefamilier på 3 prosentpoeng i de laveste trygghetsnivåene fra 2022 til 2023, var ingen vesentlig endringer for målingene ett og to år etter. I 2024 finner vi en svak, men ikke signifikant forbedring i barnefamiliers økonomiske trygghet, den også på 3 prosent poeng i 2024.

Det er flere viktige kjennetegn på økonomisk utrygge barnefamilier. Vår undersøkelse har vektlagt husholdningsinntekt, utdanningsnivå, arbeidsdeltagelse, kjønn, alder og antall barn i husholdningen. Det er ingen overraskelse at det først og fremst er barnefamiliers husholdningsinntekt som har en tydelig og signifikant betydning for økonomisk trygghet. Husholdningsinntekt på 600 000 kr viser en klar økning av den økonomiske tryggheten. Klatrer vi oppover i inntektsstigen øker tryggheten betydelig. Et annet viktig funn er betydningen antall barn i husholdningen har. Undersøkelsen vår viser at jo flere barn under 15 år i husholdningen, desto lavere økonomisk trygghet. Foreldrenes arbeidsdeltagelse er også forbundet med høyere trygghetsnivå, kontrollert for inntekt. Tilsvarende gjelder for høy utdanning. Begge effektene ser imidlertid ut til å avta i 2024. Selv om enslige forsørgere rapporterer å være mindre økonomisk trygge enn par med barn, er ikke forskjellen signifikant når vi kontrollerer for andre markører som husholdningsinntekt, utdanningsnivå, arbeidsdeltagelse og antall barn.

Hvordan påvirker husholdningsinntekten materielle mangler generelt og matmangel spesielt i barnefamilier, og har det endret seg de siste årene?

Våre undersøkelser tyder på at det å ha barn forsterker sårbarheten for materielle mangler ved lav inntekt, mens det kan være en beskyttende faktor ved høy inntekt. Det var en svak nedgang i befolkningens og barnefamiliers evne til å dekke nødvendige behov i årene 2019 til 2023, uten at nedgangen er signifikant når vi sammenligner år for år og hushold med og uten barn. Imidlertid observerer vi en tydelig forskjell i nivået for materielle mangler når vi sammenligner hushold med en husholdningsinntekt under 800 000 kroner. På dette inntektsnivået er det å ha barn assosiert med flere materielle mangler sammenlignet med hushold uten barn i 2019 og 2023. Denne inntektsforskjellen forsterkes i 2023. Barnefamilier med en inntekt under 800 000 kr har i høyere grad materielle mangler (i snitt 0,5 poeng høyere) enn hushold uten barn. Samtidig finner vi endringer i gruppen med høyere inntekt, det vil si 800 000 kr eller mer. Her kommer barnefamiliene bedre ut enn hushold uten barn. Dette kan indikere at barnefamilier med denne inntektsgruppen har bedre økonomiske ressurser muligens som følge av sterkere økonomisk buffer, ressursprioritering eller andre sosiale forhold som reduserer materielle mangler.

Barnefamilier er også mer utsatte for matmangel enn husholdninger uten barn da dyrtiden skjøt fart, det vil si i begynnelsen av 2023. Særlig enslige forsørgere har i større grad vært matusikre, hvor halvparten har rapportert å ha marginal, lav eller svært lav grad av matsikkerhet. Når det kontrolleres for inntekt, er det beskjedne forskjeller mellom par og enslige med barn.

Hvilke evne har foreldre som mottar sosialhjelp til å dekke familien behov generelt og behov for mat spesielt, og hvordan prioriteres barnas behov?

Økonomisk sosialhjelp er en behovsprøvd stønad som innebærer at ytelsesnivået er avhengig av personlig livssituasjon, husstandsstørrelse, bosted, bosituasjon, alder og helse. Dessuten skal det tas ekstra hensyn til barnas behov (Dokken, 2016). Økonomisk sosialhjelp er ment å omfatte «...utgifter til heilt grunnleggjande behov, som mat, klede, kommunikasjon, husholdsartiklar og hygiene med meir, og tek vidare omsyn til andre sider av dagliglivet, som fritid og sosiale behov» (Rundskriv A-2/2024).

Vår undersøkelse viser at det er signifikante forskjeller i evnen til å dekke behov og hvilke prioriteringer gjør på grunn av økonomien i hushold med og uten barn som mottar sosialhjelp. Det vil si, enslige forsørgere som mottar sosialhjelp har signifikant dårligere evne til å dekke behov sammenlignet med par med barn og hushold uten barn. Når det gjelder økonomiske prioriteringer, øker prioriteringsnivået med det å være enslig forsørger, å bo alene, og å ha flere husholdningsmedlemmer. Det vil si at husholdninger med en voksen med flere husholdningsmedlemmer øker behovet for å gjøre flere økonomiske prioriteringer. Husholdningsinntekt og utdanningsnivå øker evnen til å dekke behov og reduserer behovet for økonomiske prioriteringer blant sosialhjelpsmottakere, men antall personer i husholdningen har en svak motsatt virkning. Det er verdt å minne om at husholdningsinntekt er målt i nåtid, det vil si på undersøkelsestidspunktet, og kan derfor avvike fra da respondentene mottok sosialhjelp.

Vi finner et tilsvarende mønster gjelder for matmangel. Enslige forsørgere (og aleneboende) som mottar sosialhjelp er signifikant mer utsatt for matmangel en par med og uten barn. Mens de med høyere inntekt og utdanning rapporterer i mindre grad om matmangel. Antall hjemmeboende barn har ingen signifikant effekt. Derimot har barnas alder en svak sammenheng på enkelte indikatorer

på matmangel som for eksempel økt risiko for å hoppe over måltider, spise mindre og droppe frukt og grønt. Effektene er riktignok små, men peker i retning av at matmangel øker noe med barnets alder.

Evnen til å dekke barnas behov når foreldrene mottar sosialhjelp handler hovedsakelig om husholdningsinntekt og husholdningstype. Det er ingen signifikante forskjeller mellom par med barn eller enslige forsørgere som indikerer at foreldre strekker seg langt for å dekke barnas behov samt at barnas behov vektlegges av hjelpeapparatet. Barnefamilier som bor i kollektiv eller med andre skiller seg negativt ut. En forklaring kan være at lavere satser for denne gruppen. Andre faktorer som utdanningsnivå, voksnes alder og antall barn i husholdningen har betydning for enkelte barnebehov, men ikke for foreldres evne til å dekke samtlige behov undersøkt her. Til sist viser vår undersøkelse at foreldre som mottar sosialhjelp prioriterer barnas behov. Men det er en sterk korrelasjon mellom foreldres av evne til å dekke husholdets samlede behov og barnas egne behov. Det vil si at når husholdningens samlede udekkede behov øker, har det en tendens til å øke samlede udekkede behov for barna også. Dette indikerer at foreldre prioriterer barnas behov så langt det rekker.

Referanser

- Austgulen, M. (2022) 'Hva koster det å leve? Referansebudsjettet som verktøy for Velferdsstaten', i A. Solstad, P. A. Tufte og C. Poppe (red.) *Penger til Besvær. Privatøkonomiske utfordringer og økonomisk rådgivning i kredittsamfunnet*, ss 69-85, Oslo: Universitetsforlaget.
- Barstad, A. (2014). *Levekår og livskvalitet. Vitenskapen om hvordan vi har det*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Browning, M. (1992). Children and household economic behavior. *Journal of Economic Literature*, 30(3), 1434-1475.
- Ellingsæter, A. L. (2012). Barn i politikken sentrum–pronatalisme på norsk. *Nytt norsk tidsskrift*, 29(4), 361-371.
- Ellingsæter, A. L. (2016). Kampen om familiepolitikken: Farvel til hybridregimet?. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 57(3), 227-256.
- Gyüre, K. & Lynum, M. (2024). Den økonomiske (u)tryggheten har stabilisert seg. SIFOs økonomiske trygghetsbarometer 2024. SIFO-rapport 9-2024. Url: <https://hdl.handle.net/11250/3172726>.
- Greve, B., Harsløf, I., van Gerven, M., Nieuwenhuis, R., & Strigén, J. (2024). How have the Nordic welfare states responded to the unexpected increase in inflation?. *Social Policy and Society*, 23(1), 176-188.
- Helse- og omsorgsdepartementet (2017) Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017–2021).Url: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-handlingsplan-for-bedre-kosthold-20172021/id2541870/>.
- Kempson, E. Finney, A. & Poppe, C. (2017) Financial Well-Being: A Conceptual Model and Preliminary Analysis.
- Kempson, E. & Poppe, C. (2018) Assessing the Levels of Financial capability and Well-Being in Norway: A summary report/ Økonomisk dugelighet og trygghet i Norge: Hovedfunn. *Project report no.19- 2018* Url: <https://hdl.handle.net/20.500.12199/1326>
- Poppe, C og Kempson, E. (2022) Dyrtid under oppseiling II. Husholdenes økonomiske trygghet i 2022. (2022). SIFO-Forbruksforskningsinstituttet. Oslo: SIFO/ OsloMet. Url: <https://hdl.handle.net/11250/3021799>.
- Poppe, C., & Kempson, E. (2023a). Det er ikke over ennå. Husholdenes økonomiske trygghet i mars 2023. SIFO-Forbruksforskningsinstituttet. Oslo: SIFO/ OsloMet. Url: <https://hdl.handle.net/11250/3091870>
- Poppe, C. & Kempson, E. (2023b). Dyrtid III: Husholdenes økonomiske trygghet i mars 2023. SIFO-Rapport 3/2023. Url: <https://hdl.handle.net/11250/3072155>
- Poppe, C., Evans, J., Kempson, E., & Tufte, P. A. (2024). Financial Well-Being and the Welfare State: Effects of the Cost-Of-Living Crisis in the United Kingdom and Norway. In *Consumers and Consumption in Comparison* (pp. 13-37). Emerald Publishing Limited.
- Regjeringen (2022) Fritidserklæringen. Url: https://www.regjeringen.no/contentassets/547fc860cfc1403d97e842a61024dc48/fritidserklæringen_2022_uu.pdf.
- Regjeringen (2024). Statusdokument for videreføring av Like muligheter i oppveksten. Samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntekt. Url: https://www.regjeringen.no/contentassets/e28c43fc317c4c1dabf5bf5758433bbe/no/pdfs/statusdokument_like-muligheter-i-oppveksten.pdf.
- Rundskriv A-2/2024 Statlege rettleiande retningslinjer for økonomisk stønad for 2025. Url: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-a-22024-statlege-rettleiande-retningslinjer-for-okonomisk-stonad-for-2025/id3080792/>

- SSB (2022a) Forbruksundersøkelsen, tabell 14152: Utgift per husholdning per år, etter vare- og tjenestegruppe, statistikkvariabel, år og husholdningstype. [Lest: 20.06.2025] Url: <https://www.ssb.no/statbank/table/14152/tableViewLayout1/>.
- SSB (2022b) Forbruksundersøkelsen, tabell 14228: Utgift per husholdning per år for par med barn, etter vare- og tjenestegruppe, statistikkvariabel, år og antall og alder på barn [Lest: 20.06.2025] Url: <https://www.ssb.no/statbank/table/14228/tableViewLayout1/>.
- SSB (2022c) Forbruksundersøkelsen, tabell 14157: Utgift per husholdning per år, etter vare- og tjenestegruppe, inntektskvartil, statistikkvariabel, år og husholdningstype. [Lest: 20.06.2025] Url: <https://www.ssb.no/statbank/table/14157/tableViewLayout1/>.
- SSB (2023) Tabell 12599: Personer i husholdninger med lavinntekt, etter gruppe, statistikkvariabel og år. Url: <https://www.ssb.no/statbank/table/12599/tableViewLayout1/>.
- Skuland. S.E., Alecu, A. I., Utredning av kunnskapsgrunnlaget for sosialhjelpssatser. SIFO-rapport 5-2024. Url: <https://hdl.handle.net/11250/3128755>
- Skuland. S. E., Borgeraas, E. & Bakkeli, N. Z. (2020) Barnekostnader. En systematisk vurdering av barns kostnader i referansebudsjettet for beregning av barnebidrag. SIFO Notat 1-2020. Url: <https://hdl.handle.net/11250/3156734>

Vedlegg 1 Oversikt over behov og aktiviteter i deprivasjonsundersøkelsen

	2019				2023			
	Har	Har ikke	Har ikke råd	N	Har	Har ikke	Har ikke råd	N
Bor et sted uten problemer med kriminalitet, vold eller hæverk i boområdet	92.02	7.98	1.86	1993	91.42	8.58	2.97	2925
Bor et sted uten problemer med støv, lukt eller annen forurensning i området rundt boligen...	82.03	17.97	3.34	2003	86.13	13.87	3.81	2941
Har tilgang til et område som kan brukes til lek og rekreasjon innen 200 meter fra boligen	82.03	11.8	1.05	2000	84.53	15.47	2.32	2929
Har tilgang til trygt nærområde ved boligen som barn kan leke i	94.01	5.99	1.05	2005	93.18	6.82	1.82	2916
Holder boligen passe varm	97.43	2.57	1.48	2021	93.58	6.42	4.91	2976
Betaler husleie/fellesutgifter ved forfall	98.17	1.83	1.09	2026	97.15	2.85	1.44	2981
Besøker tannlege ved behov	91.78	8.22	6.84	2019	89.2	10.8	8.91	2973
Spiser kjøtt, fisk eller tilsvarende vegetarisk mat, annenhver dag	90.71	9.29	1.79	2014	87.92	12.08	4	2948
Erstatter utslitte klær med nye klær	92.34	17.66	3.98	2010	90.57	9.43	5.26	2928
Har minst to par sko som passer, inkludert et par vintersko	97.53	2.47	1.18	2028	97.36	2.64	1.34	2994
Bytter ut slitte møbler med nye møbler	76.62	23.38	10.46	1950	64.41	35.59	18.34	2841
Disponerer privatbil	83.99	16.01	6.95	2030	84.53	15.47	6.72	2993
Disponerer vaskemaskin	98.38	1.62	0.69	2035	98.33	1.67	0.83	2998
Disponerer oppvaskmaskin	92.61	7.39	1.77	2031	93.66	6.34	1.84	2995
Har tilgang til PC	98.33	1.67	0.74	2030	95.36	4.64	1.54	2994
Har klær som er spesielt tilpasset til fritidsaktiviteter	85.85	14.15	3.31	1993	81.49	18.51	6.1	2950
Har sykkel	70.56	29.44	3.64	2031	67.64	32.36	5.08	2994
Har mobiltelefon	95.08	4.92	0.44	2034	97.93	2.07	0.63	2997
Har smarttelefon	93.06	6.94	0.74	2031	96.03	3.97	1.04	2995
Har skiutstyr	67.78	32.22	3.4	2027	63.07	36.93	6.7	2987
Har kabel-TV	73.73	26.27	2.47	2025	68.93	31.07	3.75	2961
Spiser på kafé, eller kantine minst én gang per uke	26.86	73.14	16.06	2018	24.9	75.1	25	2980
Gjennomsnitt	85.5	14.7	3.4		84.0	16.0	5.2	

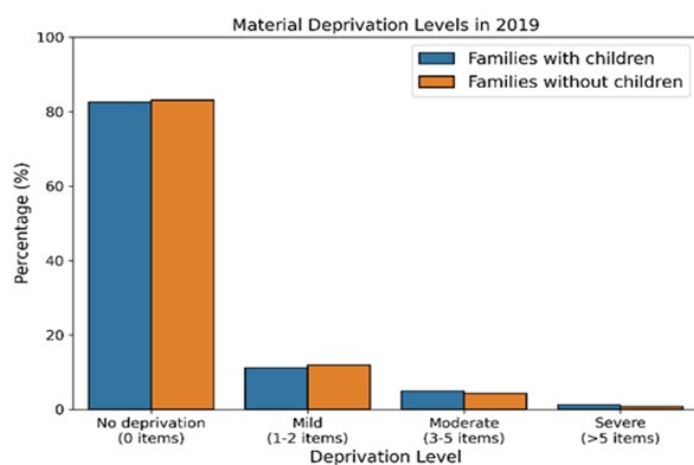
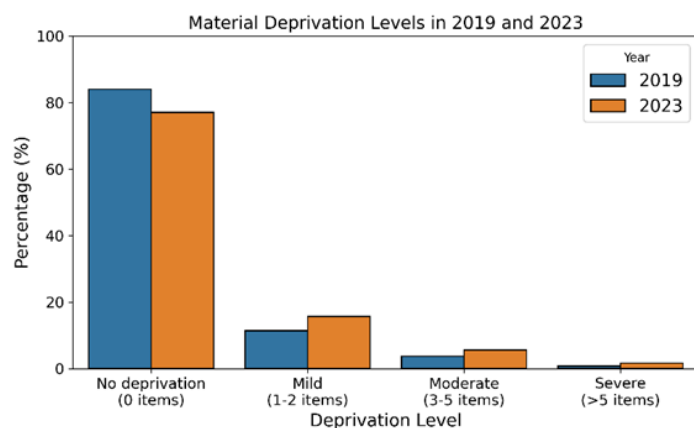
Vedlegg 2 Forskjeller i materielle mangler i hushold med og uten barn

Tabellen viser at andel hushold med barn som ikke har hatt råd til å spise på kafé/kantine minst en dag i uka, erstatte utslitte møbler og å ha skiutstyr er større enn hushold uten barn. Motsatt er tilfelle for å disponere privatbil, vaskemaskin og oppvaskmaskin, hvor andelen er høyere for hushold uten barn.

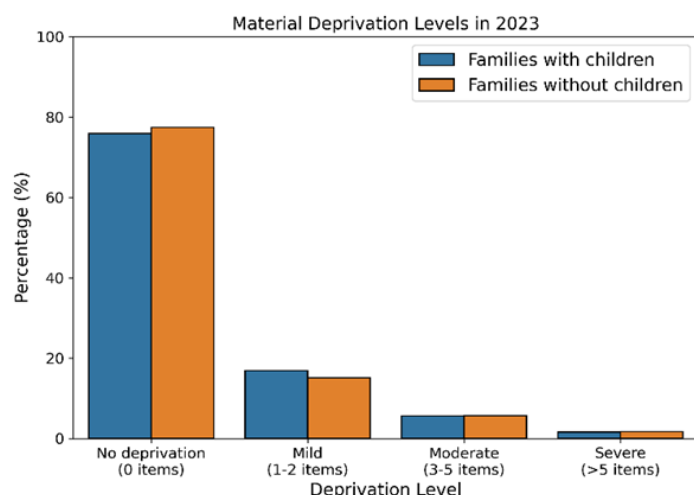
Materielle mangler i 2023, forskjeller i hushold med og uten barn. Signifikante resultater i fet skrift	Familie med barn				Familie uten barn				Sig.
	Har %	Har ikke %	Har ikke råd % (N)	Totalt	Har %	Har ikke %	Har ikke råd % (N)	Total	
Spiser på kafé, eller kantine minst én gang per uke	22.3	77.7	31.8 (271)	864	26.0	74.1	22.4 (474)	2116	***
Bytter ut slitte møbler med nye møbler	65.5	34.5	21.3 (177)	830	64.0	36.1	17.1 (344)	2011	**
Har skiutstyr	71.2	28.8	8.0 (69)	868	59.8	40.3	6.2 (131)	2119	+
Disponerer privatbil	94.0	6.0	3.1 (27)	871	80.6	19.4	8.2 (174)	2122	***
Disponerer vaskemaskin	99.2	0.8	0.23 (2)	872	98.0	2.0	1.1 (23)	2126	*
Disponerer oppvaskmaskin	97.1	2.9	0.80 (7)	871	92.2	7.8	2.3 (48)	2124	**
Bor et sted uten problemer med kriminalitet, vold eller hærværk i boområdet	93.1	6.9	2.9 (25)	854	90.7	9.3	3.0 (62)	2071	ikke sig
Bor et sted uten problemer med støv, lukt eller annen forurensning ...	88.6	11.4	3.8 (29)	860	85.1	14.9	4.0 (83)	2081	ikke sig
Har tilgang til et område som kan brukes til lek og rekreasjon innen ...	86.0	14.0	2.3 (20)	865	83.9	16.1	2.3 (48)	2064	ikke sig
Har tilgang til trygt nærområde ved boligen som barn kan leke i	95.5	4.5	1.6 (14)	861	92.2	7.8	1.9 (39)	2055	ikke sig
Holder boligen passe varm	93.9	6.1	4.7 (41)	865	93.5	6.5	5.0 (105)	2111	ikke sig
Betaler husleie/fellesutgifter ved forfall	97.0	3.0	1.3 (11)	868	97.2	2.8	1.5 (32)	2113	ikke sig
Besøker tannlege ved behov	89.0	11.0	9.1 (79)	865	89.3	10.7	8.1 (186)	2108	ikke sig
Spiser kjøtt, fisk eller tilsvarende vegetarisk mat, annenhver dag	90.2	9.8	3.8 (33)	868	87.0	13.0	4.1 (85)	2080	ikke sig
Erstatter utslitte klær med nye klær	90.3	9.7	5.6 (48)	858	90.7	9.3	5.1 (106)	2070	ikke sig
Har minst to par sko som passer, inkludert et par vintersko	97.7	2.3	1.2 (10)	867	97.2	2.8	1.4 (30)	2127	ikke sig
Har tilgang til PC	95.8	4.2	1.7 (15)	871	95.2	4.8	1.5 (31)	2123	ikke sig
Har klær som er spesielt tilpasset til fritidsaktiviteter	85.2	14.8	6.5 (56)	861	79.9	20.1	6.0 (124)	2089	ikke sig
Har sykkel	78.5	21.5	5.4 (47)	869	63.2	36.8	5.0 (105)	2125	ikke sig
Har mobiltelefon	98.6	1.4	0.4 (3)	869	97.7	2.3	0.8 (16)	2128	ikke sig
Har smarttelefon	98.3	1.7	0.6 (5)	871	95.1	4.9	1.2 (26)	2124	ikke sig
Har kabel-TV	68.8	31.3	4.3 (37)	864	69.0	31.0	3.5 (74)	2097	ikke sig

Vedlegg 3 Sammenligning av materielle mangler i 2019 og 2023, mellom barnefamilier og husholdninger uten barn i 2019 og i 2023

Den øverste figuren viser at andelen som oppgir at de har tilgang til samtlige behov er noe lavere i 2023 enn i 2019. Samtidig øker andelen som rapporterer å ikke ha råd til noen få eller mange behov. Forskjellene er ikke signifikante. Det er heller ikke signifikante forskjeller i evnen til å dekke behov i 2019 og i 2023 når vi sammenligner barnefamilier med husholdninger uten barn I figuren i midten og nederst.

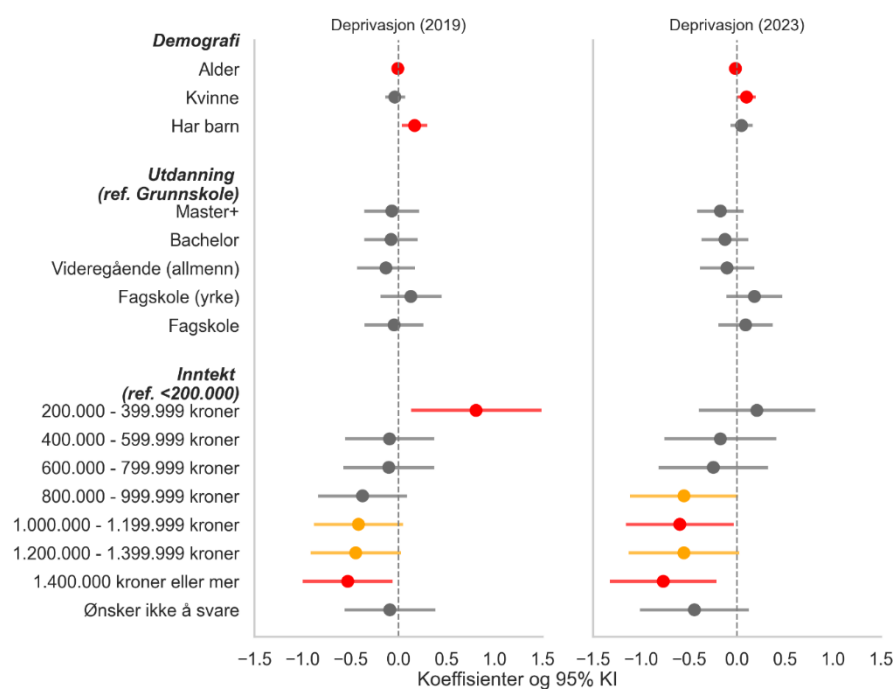

Note. ***: $p < 0.001$; **: $p < 0.01$, *: $p < 0.05$

Note. ***: $p < 0.001$; **: $p < 0.01$; *: $p < 0.05$

Vedlegg 4 Regresjonsanalyse av materielle mangler i 2019 og 2023

OLS-regresjon for deprivasjonsskår i 2019 (venstre, N = 1627, justert $R^2 = 0,091$) og 2023 (høyre, N = 2832, justert $R^2 = 0,079$). Fargekoder: Rød: $p < 0,05$; oransje: $p < 0,10$; grå: $p > 0,10$.

I figuren over ser det ut til at forskjellen mellom familier med og uten barn ikke lenger er signifikant i 2023. I 2019 skårer familier med barn signifikant høyere på materielle mangler enn familier uten barn. Husholdninger med en samlet inntekt over 1 000 000 kroner er signifikant mindre utsatt for deprivasjon sammenlignet med referansekategorien (de som tjener under 200 000 kroner). Samtidig skårer de i nest laveste kategori (200 000 - 399 999 kroner) signifikant høyere. Med andre ord, de er altså mer utsatt på materielle mangler.

I 2023 skårer kvinner høyere på materielle mangler enn menn. Inntekt spiller fortsatt en viktig rolle: De som tjener over 800 000 kroner skårer signifikant lavere, sammenlignet med referansegruppen som er den laveste inntektsgruppen. I 2023 skårer kvinner høyere på materielle mangler enn menn. Inntekt spiller fortsatt en viktig rolle: De som tjener over 800 000 kroner skårer signifikant lavere, sammenlignet med referansegruppen som er den laveste inntektsgruppen. Der man i 2019 måtte ha over én million i inntekt for å skille seg tydelig ut som «trygg», ser vi i 2023 at denne grensen har sunket til 800 000 kroner. Når vi sammenligner resultatene fra 2019 og 2023, ser vi at både størrelsen på koeffisientene og hvilke grupper som fremstår som signifikant forskjellige fra referansegruppen (laveste inntekt) varierer. Dette kan ha flere forklaringer. For det første har utvalgsstørrelsen økt betydelig fra 2019 (n=1627 i regresjon) til 2023 (n=2832 i regresjon), noe som reduserer standardfeilene og gjør det lettere å finne signifikante forskjeller, også når effektstørrelsene er mindre. Samtidig tyder resultatene på at de faktiske forskjellene i materielle mangler mellom inntektsgrupper har endret seg over tid. I 2019 var gapet mellom laveste inntektsgruppe og resten av befolkningen større, noe som førte til at flere personer fremsto som mindre utsatte enn referansegruppen (inntekt under 200 000kr). I 2023 ser vi derimot en noe jevnere fordeling av deprivasjon, slik at færre personer havner klart over referansegruppen, selv om signifikans fortsatt påvises på 10%-nivå. Forskjellene mellom 2019 og 2023 kan forstås som en kombinasjon av endringer i den fordelingen av materielle mangler og økt presisjon i estimeringene som følge av større utvalg. Videre kan dette også forklares utfra den sosioøkonomiske konteksten. Årene etter 2019 har vært preget av koronapandemien, økte priser og stigende rente, noe som har ført til at flere husholdninger opplever økonomiske vanskeligheter. Dette kan ha bidratt til at forskjellene i materielle mangler mellom inntektsgruppene har endret seg. Mens lavinntektsgruppen kan ha blitt ytterligere sårbare, har også deler av middelinnteksgruppene fått en mer utsatt situasjon enn tidligere.

Vedlegg 5 Deskriptiv statistikk.

Deprivasjonssurveyen, 2019 og 2023

	2019				2023			
	Mean	SD	Min/Maks	N	Mean	SD	Min/Maks	N
Deprivasjonskår	0.35	1.06	0/10	2045	0.54	1.36	0/14	3012
Demografiske								
Alder	50	17	18/84	2045	51.55	15.5	18/79	3012
Kvinne	0.51	0.50	0/1	2045	0.51	0.50	0/1	3012
Har barn	0.27	0.45	0/1	2045	0.29	0.45	0/1	3012
Sosioøkonomiske								
Utdanning	-	-	1/6	2045	-	-	1/6	3012
-Grunnskole	0.06	0.23	0/1	115	0.05	0.21	0/1	138
-Vid.g. allmenn	0.12	0.32	0/1	240	0.1	0.30	0/1	291
-Vid.g. yrke	0.13	0.33	0/1	263	0.14	0.34	0/1	407
-Fagskole	0.09	0.29	0/1	184	0.1	0.30	0/1	307
-Bachelor	0.34	0.47	0/1	699	0.35	0.48	0/1	1058
-Master+	0.27	0.44	0/1	544	0.27	0.44	0/1	811
Husholdningsinntekt	-	-	1/9	1627	-	-	1/9	2832
-Under 200.000 kr	0.02	0.15	0/1	48	0.02	0.13	0/1	48
-200.000-399.999	0.04	0.19	0/1	75	0.07	0.26	0/1	216
-400.000-599.999	0.10	0.30	0/1	202	0.11	0.31	0/1	335
-600.000-799.999	0.13	0.33	0/1	263	0.13	0.34	0/1	403
-800.000-999.999	0.15	0.36	0/1	309	0.14	0.34	0/1	414
-1.000.k-1.199.999	0.12	0.32	0/1	242	0.13	0.33	0/1	381
-1.200.k-1.399.999	0.06	0.24	0/1	125	0.09	0.29	0/1	274
-1.400.000+	0.07	0.26	0/1	148	0.12	0.33	0/1	364
-Ønsker ikke svare	0.11	0.31	0/1	215	0.13	0.34	0/1	397

Vedlegg 6: Indeks for matsikkerhet. Metode

Vårt spørsmålsbatteri ble utformet for å være mest mulig sammenlignbart med internasjonale mål på matsikkerhet. Vårt batteri er basert på Adult Food Security Survey Module fra United States Department of Agriculture som også brukes av UK Office for National Statistics i en rekke nasjonale undersøkelser, inkludert Family Resources Survey.³⁸ Spørsmålene er utviklet slik at det kan brukes overfor hushold med og uten barn.

Indeksen for matsikkerhet går fra 0 til 10, og husholdene skåres etter en bestemt nøkkel. Det gis ett poeng for hvert «positive» svar, det vil si svarene «ofte», «av og til» og «ja». De «negative» svarene som avgis gir poengskåren 0: «aldri», «nei». De ti spørsmålene som er brukt, og oversikt over skåringsprosedyren, er gjengitt i tabellen under.

Poengskår i indeksen for matsikkerhet. «Har du selv eller noen i husstanden i løpet av de siste fire ukene siste 4 uker har ...»

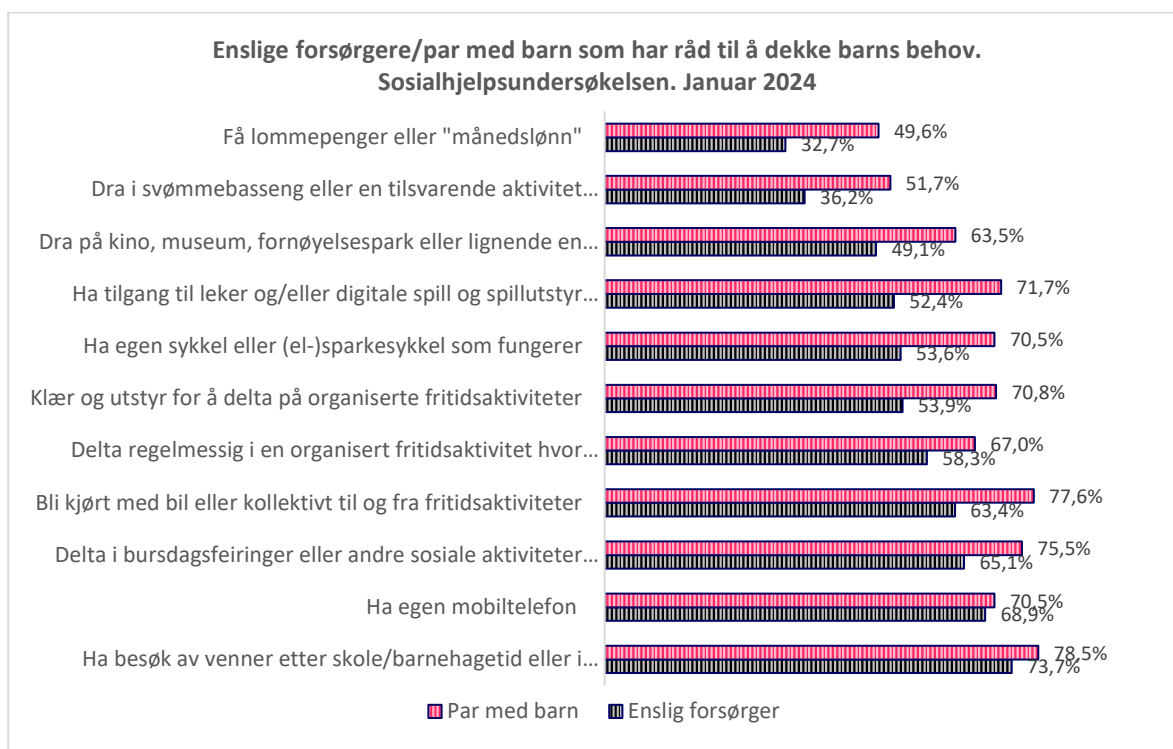
	Poeng	Svar =1	Svar=1	Svar=0
...vært bekymret for å gå tom for mat, uten å ha hatt råd til å kjøpe mer	1	Av og til	Ofte	Aldri
...opplevd å ikke ha mat i huset uten å ha hatt råd til å kjøpe mer	1	Av og til	Ofte	Aldri
...ikke hatt råd til et balansert og sunt kosthold	1	Av og til	Ofte	Aldri
...spist mindre enn man burde fordi det ikke var nok penger til mat	1	Ja		Nei
...gått sulten og ikke spist fordi det ikke var nok penger til mat	1	Ja		Nei
...gått ned i vekt fordi det ikke var nok penger til mat	1	Ja		Nei
...droppet måltider fordi det ikke var nok penger til mat	1	Ja		Nei
...droppet måltider 3 ganger eller mer fordi det ikke var nok penger til mat	1	Ja		Nei
...ikke spist i løpet av en hel dag fordi det ikke var nok penger til mat	1	Ja		Nei
...ikke spist i løpet av en hel dag 3 eller flere ganger fordi det ikke var nok penger til mat	1	Ja		Nei

Skåren på de ti spørsmålene plasserer hvert hushold på en skala fra null til ti, hvor null betyr maksimal matsikkerhet og 10 maksimal matusikkerhet:

- Høy matsikkerhet (score = 0): Husholdningen har ingen problemer med, eller er bekymret for, jevn og tilstrekkelig tilgang på mat;
- Marginal matsikkerhet (score = 1 eller 2): Husholdningen har av og til problemer, eller er bekymret for, å ha jevn og tilstrekkelig tilgang på mat. Kvaliteten, variasjonen og mengden av matinntaket er imidlertid ikke vesentlig redusert;
- Lav matsikkerhet (score = 3 til 5): Husholdningen har redusert kvalitet, variasjon og ønskelighet knyttet til diettene sine. Men mengden matinntak og normale spisemønstre siste 30 dager er ikke vesentlig brutt opp;
- Svært lav matsikkerhet (score = 6 til 10): Noen ganger i løpet av de siste 30 dagene er spisemønsteret til ett eller flere husstandsmedlemmer brutt opp og matinntaket redusert fordi husholdningen mangler penger og andre ressurser som er nødvendig for å ha en stabil tilgang på mat.

Hushold med høy eller marginal grad av matsikkerhet anses som «matsikre» og for å ha tilstrekkelig og variert mat som legger til rette for en aktiv og sunn livsstil. Husholdninger med lav eller svært lav matsikkerhet er «matusikre» og har risiko for, eller mangel på tilgang til, tilstrekkelig og variert mat

Vedlegg 7 Oversikt over foreldres evne til å dekke barns behov fordelt på husholdningstype

Vedlegg 8 Deskriptiv statistikk.

Sosialhjelpundersøkelsen

	Gjen.snitt	SD	Maks	Min	n
Deprivasjonsindeks					
Deprivasjon (samlet)	0.48	0.33	1	0	1496
Deprivasjon (grunnleggende)	0.49	0.35	1	0	1494
Deprivasjon (kritisk)	0.46	0.34	1	0	1489
Deprivasjon (barnespesifikk)	0.33	0.33	1	0	801
Matfattigdom	0.39	0.35	1	0	1334
Demografiske variabler					
Alder	41.76	11.87	79	18	1511
Kvinne	0.48	0.50	1	0	1502
Sosioeconomiske variabler					
Høyeste fullførte utdanning					1511
-Grunnskole/folkeskole	0.06	0.24	1	0	94
-Fagskole, fagbrev	0.23	0.42	1	0	353
-Videregående	0.25	0.43	1	0	376
-Universitet/høyskole inntil 3 år	0.26	0.44	1	0	390
-Universitet/høyskole 4 år +	0.19	0.39	1	0	282
-Annet	0.01	0.10	1	0	16
Husholdningsinntekt	7.32	3.69	14	1	1317
Under 100.000 kr.	0.02	0.13	1	0	27
100.000-200.000 kr.	0.03	0.16	1	0	41
200.001-300.000 kr.	0.10	0.30	1	0	149
300.001-400.000 kr.	0.11	0.31	1	0	162
400.001-500.000 kr.	0.09	0.29	1	0	142
500.001-600.000 kr.	0.09	0.28	1	0	131
600.001-700.000 kr.	0.06	0.24	1	0	95
700.001-800.000 kr.	0.06	0.23	1	0	85
800.001-900.000 kr.	0.06	0.23	1	0	87
900.001-1.000.000 kr.	0.05	0.22	1	0	78
1.000.001-1.100.000 kr.	0.05	0.22	1	0	80
1.100.001-1.200.000 kr.	0.05	0.21	1	0	71
1.200.001-1.300.000 kr.	0.05	0.21	1	0	71
Over 1.300.000 kr	0.06	0.25	1	0	98
Husholdningsinformasjon					
Husholdningstyper					1511
Par med barn	0.43	0.50	1	0	648
Par uten barn	0.15	0.36	1	0	233
Bor alene med barn	0.12	0.33	1	0	187
Bor alene	0.23	0.42	1	0	346
Bor med venner/i kollektiv	0.02	0.13	1	0	27
Bor hos foreldre	0.03	0.18	1	0	52
Annet	0.01	0.09	1	0	11
Antall husholdningsmedlemmer	3.20	1.01	5	1	1162
Antall hjemmeboende barn	0.93	0.99	4	0	1506
Alder yngste hjemmeboende barn	8.72	5.20	19	1	847

Forbruksforskningsinstituttet SIFO har et spesielt ansvar for å bidra til kunnskapsgrunnlaget for forbrukerpolitikken i Norge. Instituttet utvikler ny kunnskap om forbruk, forbrukerpolitikk og forbrukernes stilling og rolle i samfunnet.

SIFOs kjerneområder:

- Bærekraftig forbruksutvikling
- Klær
- Markedsbasert velferd
- Mat, matkultur og ernæring
- Teknologi og digitalisering

Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet
ISBN 978-82-7063-585-6
www.oslomet.no/om/sifo